

**Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Merkez Bankası**

Bülten

Mart 1990

No:11

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
I. Bölüm	
Bankacılık Hizmetleri, Yeni Teknoloji ve Geleceğe Bakış	
II. Bölüm	3 - 12
K.K.T.C.'de Merkez Bankası ve Bankacılık Faaliyetleri	
III. Bölüm	13 - 37
Ekonomik Gelişmeler	
1. Üretim, İstihdam ve Fiyatlar	40 - 46
a) Üretim Artışı ve Kaynakların Kullanımı	40
b) İstihdam	40
c) Fiyat Hareketleri ve Ücretler	45
2. Mali ve Parasal Gelişmeler	47
a) Mali Gelişmeler	50
b) Parasal Gelişmeler	50
3. Ticaret, Pazarlama ve Ödemeler Dengesi	55
a) Ticaret ve Pazarlama	56
b) Ödemeler Dengesi	56
IV. Bölüm	62
Merkez Bankasının Yıllık Hesapları	
Bilânço	65 - 70
Kâr ve Zarar Hesabı	66
Hesaplar Hakkında Açıklamalar	67
V. Bölüm	68
Bankacılık İstatistikleri	
VI. Bölüm	71 - 78
Tabloların Listesi	
	80 - 81

L. Bölüm

**BANKACILIK HİZMETLERİ, YENİ TEKNOLOJİ
VE GELECEĞE BAKIŞ**

BANKACILIK HİZMETLERİ, YENİ TEKNOLOJİ VE GELECEĞE BAKIŞ

Faaliyet Alanları:

Bankalarca yürütülen işler geleneksel olarak üç faaliyet alanında toplanmaktadır: Bunlar mevduat kabulü, avans verme ve para nakil işlemlerinden oluşmakta olup birbirleriyle sıkı ilişki içindedir. Mevduat kabulü krediler için fon yaratır, para nakil işlemleri ise mevduat celbi için gereklidir, fakat faizle borç verilmesi üçü arasında kârlı olandır. Bankalar zamanla bu hizmetlerin daha karmaşık uyarlamalarını ortaya sürerek geleneksel "üçlü" ile direkt ilişkisi olmayan sayısız faaliyet alanlarına girmişlerdir. Neticede çağdaş banka, müşterisinin beşikten mezara bütün ihtiyaçlarını, dış uzmanları da aratmadan, karşılayabilecek bir mali supermarkete dönüşmüştür. Bu dönüşüm iki şekilde meydana geldi. Önce tam kapsamlı hizmet tedariki müşteri bağımlılığı yaratarak, müşterileri tüm ihtiyaçlarını bankadan sağlamaya teşvik etti. Sonra hizmetler kendileri kârlı olmaya başladı.

Para nakil işlemleri modern teknolojinin etkisiyle son zamanlarda büyük değişikliklere maruz kalmıştır. Şimdiki yazıda bu hususta akla gelen bazı konuları inceleyecek ve aynı zamanda gelecekteki gelişmeler üzerinde duracağız.

Çekler:

Kaynak transferi yöntemleri arasında, tek başına çek, bankaların repertuarında mevcut en önemli kalemdir. Çeklerin artan ölçüde kabul edilebilirliği ve kullanımı ticari bankaların büyümesinde önemli bir etken olmuştur. Fasıll 262 Poliçeler Yasasındaki tanıma göre çek bir banka üzerine çekilmiş ilk talepte ödenen bir poliçedir. Pratik açıdan bir müşterinin bankaya muhatap ödeme talimatı olup belirli bir miktarın belirli bir lehtara veya emrine ödenmesini ifade etmektedir.

Banka, müşterisinin çekini karşılamakla yükümlüdür. Ödenemeyen çek onu ibraz eden bankaya iade edilmelidir. Müşterilerin çeklerinin kabul ve ödenmesi görevi bazı koşullara bağlıdır, örneğin:

- (1) Çeklerin usulüne göre düzenlenmiş bulunması, bayat ve günü geçmiş olmaması çek uzunca bir süre ve alışılmış olarak altı aydan fazla dolaşımda kalırsa bayat, makul olmayan bir süre dolaşımda kalırsa günü geçmiş sayılır. Makul olmayan süre bir yorum meselesidir. İsdar tarihinden başlayarak on gün içinde ibraz edilmeyen çekler muhtemelen bu kapsama girecektir.
- (2) Alacak bakiye veya mutabık kalınan bir açık kredi kolaylığının mevcut olması.
- (3) Ödemeye yasal bir engel bulunmaması örneğin haciz veya mahkemece verilen yasaıklama emri.
- (4) Ödemenin müşteri tarafından iptal edilmiş olmaması.
- (5) Müşterinin öldüğü, zihni yetersizlik nedeniyle kendi işlerini idare edemeyecek durumda olduğu veya aleyhine iflas müracaatı dosyalanmış bulunduğu hususlarının bankanın bilgisine gelmemesi.
- (6) Müşterinin aleyhine iflâs veya tasfiye emri çıkarılmış olmaması.

Bir çekin ödenmek üzere ibrazındaki gecikme izaha muhtaçtır. Böyle bir çekin keşidecisi gecikme dolayısıyla herhangi bir zarara düşer olmuşsa ancak o ölçüde tebriye edilmiş olur, örneğin üzerine çek keşide edilen bankanın iflâsı halinde.

İngiliz İdaresi döneminde Birleşik Kırallığın 1882 Poliçeler Kanunu'ndan uyarlanan Fasıll 262 Poliçeler Yasası 16 Mayıs 1989 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 29/1989 sayılı yasa ile az önce değiştirilmiştir. Yeni yasa ile getirilen değişikliklerin göze çarpan yönleri şunlardır:

- (1) Makul bir süre zarfında, ödenmek üzere ibraz edilmeyen çeklerle neyin makul süre kabul edilebileceği hakkındaki hükümler iptal edilmiştir.
- (2) Bir bankanın müşterisi tarafından o banka üzerine keşide edilen çeki ödeme görev ve yetkisinin sona ermesi aşağıdaki durumlarla sınırlandırılmıştır:
 - (a) Çekin kaybolduğunun veya çalındığının veya müşteri veya vekili tarafından imza edilmediğinin ve bu konuda polise şikâyet yapıldığının ve şikâyetin polise yapıldığının polisçe belgelendirildiğinin bankaya bildirilmesi ve polisin verdiği belgenin bankaya verilmesi; veya
 - (b) Müşterinin öldüğünün bankaya bildirilmesi.

Bu suretle çek ödeme emrinin keşideci tarafından iptali kaldırılmıştır.

- (3) Çeklerin ödenmemesi halinde uygulanacak prosedüre ve aynı zamanda Yasadaki suç ve cezalara ait hükümler getirilmiştir.

Çekler ve ilk talepte ödenen diğer poliçeler arasındaki farklar şöyle izah olunabilir:

- (1) Çeklerin üzerine keşide edildiği bankalar tarafından kabulü hiç bir zaman gerekmez. Bundan ötürü kabul ile ilgili kurallar çeklere şamil değildir.
- (2) Ciro müşterek bir karakteristiktir, fakat yazılan çek sayısı dikkate alındığında her hangi bir zamanda pek az çek ciro edilmektedir. Tatbikatta ciro ile ilgili kuralların çeklerle münasebeti pek azdır. Bir düşünce ekoluna göre çekler bütünüyle ciro dışı bırakılmalıdır. Pek az çek ciro edildiğine göre çeklerde bu karakteristiğe gerek olmadığı savunulmaktadır. Kuşkusuz bir çekin ciro edilebilirliği "ciro edilmez" çizgileri ile gayet basit tarzda sona erdirilebilmektedir. Bu husus da çeklerin ciro edilebilirliğinin kaldırılması yönünde başka bir gerekçe olarak gösterilmektedir.
- (3) İlk talepte ödenen bir poliçeyi keşide eden kişi poliçenin ödemeye ibrazının gecikmesiyle sorumluluktan tahliye edilir. Çünkü gecikme poliçenin hileli tadil veya çalınma olasılığını artırmaktadır. Çek keşide eden birisi için durum böyle olmayıp o sadece gecikme dolayısıyla dışarı olduğu zarar ölçüsünde tahliye edilmektedir.
- (4) Çizgileme kuralları sadece çeklere ve banka havalelerine şamildir. Diğer poliçeler çizgilenemez.
- (5) Bazı hallerde üzerinde sahte veya yetki dışı ciro bulunan emre yazılı bir çek üzerine keşide edilen banka tarafından ödenmek suretiyle tahliye edilmektedir (Poliçeler Yasası Madde 60). Halbuki bir poliçenin kabul eden tarafından benzer koşullarda ödenmesi onu tahliye etmez. Haklar ve mükellefiyetler devam eder.
- (6) Banka ile müşterisi arasında var olan akit türü yükümlülüklerin bir poliçede keşide edenle keşide edilen arasında söz konusu olması ihtimal dışı görülmektedir.

Cari hesap bankacılığı bankalar için caziptir, çünkü husule gelen serbest bakiyeler ödünç verme işlemlerinin kârlılığını artırmaktadır. Sıradan halkın daha büyük sayılarda cari hesap açmaya teşvik edilmeleriyle çek kullanımı paralı sınıfın imtiyazı olmaktan çıktı. Bu ise genelde çeklerin kabul edilebilirliğini azalttı çünkü tüccarlar çeklerin karşılanmamasıyla zarar etme tehlikelerinin arttığını düşünmeye başlamışlardı. Unutulmamalıdır ki çek dolaşımı zorunlu para değildir. Bu itibarla borç tediyesinde kimse çek kabul etmeye zorlanamaz, özellikle çekin karşılıksız çıkması ihtimali de varken. Çek kartı veya banka kartı ile durum dengelenerek cari hesap kesiminin büyümesine zemin hazırlandı. İngiltere'de şimdi öyle bir noktaya ulaşılmıştır ki çek kartı desteği olmayan kişisel çeklerin perakente satışlarda kabulü hemen hemen mümkün değildir.

Çek Kartları:

Belirli koşullar yerine getirilmek kaydıyla çek kartı, hamilin çekinin belirli bir düzeye kadar ödenmesini garanti eder. Bundan dolayı çek kartı desteğindeki bir çeki kabul eden kişi çeki keşide edenin hesabında çeki karşılayacak miktarda yeterli alacak bulunacağı hususundaki zımni teminatına güvenmek durumunda değildir; bunun yerine keşidecinin hesap durumu ne olursa olsun çekin iade edilmeyeceğine dair banka teminatına güvenilir.

Özünde çek kartları,

- (1) Müşterinin belirli bir düzeye kadar çekinin hesabın bulunduğu şubeden gayri şubelerde de ödenmesini sağlamak, ve
- (2) Çek kartı usulüne göre kullanılmak ve her çek için belirli bir düzey aşmamak kaydıyla kart desteğindeki bir çekin müşterinin hesap durumuna balmaksızın ödeneceğini garanti etmek, amaçları için bir nevi kimlik belgesidir.

Çek kartlarının daha önemli işlevi çeklere destek sağlamak olup kullanımları iki ayrı sözleşme içermektedir: Biri banka ile müşteri arasında, diğeri ise banka ile ödeme yapılan kimse arasındadır. İlkinde müşteri, kartı isdar ve kullanım koşullarına göre kullanacağını ve çek kartı ile garanti edilen bir çekin ödenmesini iptal edemeyeceğini kabul eder. Geçerli limite tabi olmak şartıyla banka kart desteğini haiz ve alacaklı tarafından kabul edilen herhangi bir çeki ödemeyi tekeffül eder. İkincisinde banka alacaklının geçerli limite kadar, kart desteğinde ve üzerinde yazılı talimata uygun olarak kabul ettiği bir çeki karşılamayı tekeffül eder.

Çek kartının arkasında istisnasız olarak aşağıdaki talimat görülmektedir.

- (1) Çek alacaklının önünde imzalanmalı, imza kart üzerindeki imzaya uymalı veya gerçekten kart sahibinin imzası olmalıdır;
- (2) Kart günü geçmiş olmamalıdır;
- (3) Çek formu bankanın standart basılmış çek formu üzerine yazılmalı ve kart üzerindeki sınıflandırma kod numarasını taşınmalıdır.
- (4) Çek kartı numarası çekin arkasına alacaklı tarafından yazılmalıdır;
- (5) Çek garanti edilmiş belirli miktardan fazla olmamalıdır.

Birleşik Kırallıkta limit halen beher muamele için £50'dir. Örneğin miktar £75 olsa ve biri £50 diğeri £25 olmak üzere iki çek yazılsa garanti yalnız bir tanesini kapsayacaktır. Öte yandan bu şekilde iki çek yazmanın kullanım şartlarına aykırı olduğu ve her ikisi hakkındaki garantiyi geçersiz kıldığı savunulabilir. Yasal durum bazan sarih değildir, fakat tatbikatta çek kartı ile desteklenen çeklerin ödenmesinde banka ancak yeterli para mevcut olmadığı veya kartın yetki dışı veya usulsüz kullanıldığı hallerde tereddüt gösterecektir. Bu gibi halde kart geri alınmak ve neticede hesap kapatılmak suretiyle sorun basit biçimde çözümlenir.

Hem adına kredi kartı çıkarılan müşteri hem de hırsız veya çek defterini ilgili kredi kartı ile bulan kişiye çek kartları büyük hile potansiyeli sağlamaktadır. Böylece müşterilere çek kartı çıkarılmadan önce hesaplarını sorumlu biçimde yürüttüklerini ispatlamaları, dirayet ve sorumluluklarının şüphe götürmemesi veya bankaya potansiyel riziko fevkinde kabule şayan teminat sağlamaları, örneğin 30 yapraklık bir çek defteri için £1500, aranmaktadır.

Üzerine tabedilen ihraç koşullarında kartın bankanın malı olmaya devam ettiği, özel anlaşma olmadıkça müşterinin açık kredi hakkı bulunmadığı, çek defteri ile kartın herhangi birisinin kaybı halinde sahtekârlığı önlemek amacıyla ayrı yerde taşınmaları gereği belirtilmiştir. Kartın kötüye kullanılması halinde bu koşullar bankayı müşterisine karşı güçlü bir pozisyona koymaktadır.

Birleşik Krallıkta uygulamaya katılan bankalarca yekdiğerinin müşterileri için mütekebil çek bozdurma imkânları sağlanmıştıır. Bozdurma limiti herhangi bir günde £50'dir. Buna uyulmasını sağlamak için bankalarca çıkarılan her kişisel çek defterinin sonuna muamele tarihleri için bir sayfa eklenmiştir. Proje altında çek bozan veznedar muamele tarihini bu sayfaya kaydetmelidir. Bu suretle aynı gün başka bir yerde çek bozdurmaya teşebbüs edilmesi halinde veznedar ikaz edilmiş oluyor. İkinci muameleye izin verilmeden önce hesabın bulunduğu şubenin onayı alınmalıdır. Uygulamaya katılan bankalardan birinin müşterisi çekini başka bir bankanın şubesinde bozdurması halinde 50 penna ücret ödemek durumundadır. Bu suretle şubeleri yaygın biçimde dağılmış bankalara yarar sağlanmakta ve küçük ve yerel şebekeli bankalara karşı rekabet güçleri artırılmaktadır.

Son yirmi sene zarfında bankacılık dünyasında en çarpıcı gelişme bankaların ve diğer finans kuruluşlarının müşterilerine teklif ettikleri çeşitli tipte plastik kartların çoğalmasındır. Genelde bu kartlar para nakil veya kredi kolaylığı şeklindeki geleneksel banka hizmetlerinin biri veya her ikisi ile ilişkilidir. Söylendiğine göre bugün Birleşik Krallıktaki yetişkinlerin dörtte biri bu kartların bir veya fazlasına sahiptir ve 1986 yılında kart sahiplerinin tahsili kabil olmayan borçları ve çalınmış kredi kartlarının hileli olarak kötüye kullanımı dolayısıyla bankaların dıçar olduğu zarar £26 milyonun üstündedir.

Çek Takası:

Başka şubeler üzerine keşide edilen çeklerin ödemelerinin tahsilinde bankaların kendi aralarında bir ulaştırma yöntemine ihtiyaçları vardır. Çeklerin ender olduğu günlerde bu işlem şubeler arasında direkt olarak yapılabiliyordu, fakat çek kullanımının artmasıyla bu sistem yetersiz kaldı. Londra'daki Bankalar Takas Odası bankalar arasında günlük çek mübadelesini kolaylaştırmak ve günlük tesviye için bir mekanizma oluşturmak amacıyla 1833 yılında kurulmuştu. Çeklerin büyük bir çoğunluğu genel takasa tabi olup muamele takriben üç gün almaktadır. Mümkün olan her halde banka müşterisinin çekini ödemekle yükümlüdür, fakat bir çek herhangi bir nedenle ödenemezse alındığı günün sonunda ibraz eden bankaya iade edilmelidir. Özel hallerde çeklerin direkt olarak ibrazı düzenlenebilmekte ve bu suretle bir gün zarfında çekin kaderinin ne olacağı saptanabilmektedir. Çoğu zaman bu hizmet için bir ücret talep edilmektedir. Takas Odası aynı zamanda £10000 ve fevkindeki çeklerin City of London'da faaliyet gösteren banka şubeleri arasında takasını Şehir Takası şeklinde yürütmektedir. Şehir takasında ödenmeyen bir çek ibraz eden banka tarafından aynı gün geri alınır. Şehir takasına 12 bankanın takriben 90 şubesi katılmakta olup bunların hepsi Takas Odasına yürünebilecek uzaklıktadır. Bu şubeler mesai saatlerini her gün saat 3.00'de yani diğer bankalardan yarım saat önce sona erdirirler. Bu suretle şehir takası hesap tevsiyesini aynı günde tamamlamak isteyen müşteri söz konusu çekini bu saatten önce yatırmak durumundadır. Bu saatten sonra çekler lehdar şubelere direkt olarak gönderilir. Bunlardan ödenmeyip iade edilecek olanlar ibraz eden bankaya Takas Odası aracılığıyla saat 4.30'dan önce iade edilmelidir.

K.K.T.C.'de çek takası K.K.T.C. Merkez Bankası Yasasının 53 (1) (H) maddesi uyarınca çıkarılan ve 18 Aralık 1987 tarih ve 138 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan K.K.T.C. Merkez Bankası Takas Odası Tüzüğü altında yapılmaktadır. Takas Odası, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası başkanlığında ve onun nezareti altında üye banka temsilcilerinden oluşan komite vasıtası ile yönetilir. Bu tüzüğün yürürlüğe girdiği tarihte Bankalar Yasası altında bankacılık hizmetlerini yürüten tüm bankalar ile Kıbrıs Türk Kooperatif Merkez Bankası Takas Odasının üyesi sayılır. Bankaların Takas Odasına kabul veya çekilme istekleri Komite Başkanlığına hitaben yazılı yapılır. Başkan bu talepleri Komiteye sunar ve Komitece gerekli karar alınır.

Ödenmeyen Lefkoşa çekleri ibraz tarihinden itibaren üç gün içinde ibraz eden bankaya iade edilebilir. Ödenmeyen Kooperatif çeklerinin iadesi ise ibraz tarihinden itibaren beş gün alabilir.

Kredi Takası:

Kredi takası Çek Takas sisteminin karşıtı olup alacakların katılan bankaların şubelerine aktarılmasını sağlar. Bu hizmet kredi transferi veya banka ciro kredisi olarak adlandırılan kredi fişlerinin iletilmesi esasına dayanmaktadır. Kredi Takas Sistemi sadece banka müşterilerinin kendi hesaplarına Birleşik Krallıkta herhangi bir banka şubesine para iletmelerini sağlamakla kalmayıp aynı zamanda hem müşterilerin hem de müşteri olmayanların üçüncü partilerin matlûbuna para aktarmalarını da sağlar. Kuşkusuz önce lehtarın hesabının nerede tutulduğuna dair gerekli tafsilâtın bilinmesi lâzımdır. Birçok kimse gaz, elektrik ve telefon hesaplarını şimdi bu sistemle, üç aylık hesaba ilişik olarak gönderilen önceden basılmış kredi transfer formunu kullanmak suretiyle ödemektedir. Kredi takası uygulaması çek takası uygulamasına büyük benzerlik arz etmektedir. İş günü sonunda her şube başka şubeler lehine kabul ettiği tüm alacakların sınıflandırılmış listesini çıkarır ve onları Takas Odası aracılığıyla iletmek üzere bankanın kendi takas bölümüne gönderir. Alacaklar Takas Odasında mübadele edilir ve kabul tarihini izleyen ikinci günde lehtar şubeye vasil olur.

Bankalarda Otomasyonlu Takas Hizmetleri:

Para havalesi alanında en önemli gelişmelerden biri de BACS diye bilinen Bankalararası Otomasyonlu Takas Hizmetlerinin kurulması olmuştur. Amacı bankalar arasında kâğıt fişlerin kullanımına olan ihtiyacı ortadan kaldıracak ve yerine donelerin bilgisayarlar arasında teati edilen mesajlara dönüşeceği, elektronik para nakline geçişi teşvik etmektir. BACS alacak miktarların hesaplara matlup kaydedilmesi talimatlarının yanısıra borçlu miktarların hesaplara zimmet kaydedilmesi talimatlarını da işleyebilmektedir. Bundan dolayı hem çek hem de kredi transferi ile ifa edilen işlevlerin bir çoğuna rakiptir.

Sistem katılan bankalara, belirli şubelerde belirli müşterilerin hesaplarına işlenecek borç ve alacaklara ait bilgisayar malûmatının günlük olarak manyetik şeritler halinde aktarılması esasına dayanmaktadır. Bu bilgi şeritlerden direkt olarak her bankanın kendi bilgisayarlı muhasebe sistemine yedirilmektedir. Bankaların herbirine iletilen BACS çıktısı, bankaların kendileri veya müşterileri tarafından ödenecek veya tahsil edilecek miktarla ilgili olarak BACS'a sağlanan girdi donelerinden oluşmaktadır. BACS girdi donelerini çeşitli şekillerde kabul edebilir. Bu itibarla işlemin manyetik şerit, kaset ve disk ile veya en yenisi telekomünikasyon bağlantıları aracılığıyla direkt olarak BACS bilgisayar servisine bağlanarak sağlanması mümkündür.

Alacak ödemelerinin lehtarların hesaplarına direkt olarak yapılması yaygın şekilde kabul gören ilk BACS uygulaması olmuştur. En alışılmış kullanım, memurların maaş ödemeleridir. Tahmin edildiğine göre bugün Birleşik Krallıkta aylık maaş alan personelin üçte ikisi banka hesaplarının BACS aracılığıyla direkt alacaklandırılması şeklinde maaş ödenmektedir. Uygulamanın irdelenmesi BACS'ın nasıl çalıştığını izah edecektir. İşveren için ilk adım yapılacak maaş ödemelerinin ayrıntılarının hazırlanmasıdır. Gerekli borçlandırma ve alacaklandırma işlemlerinin yapılması işveren ve müstahdem bankası hesaplarına ait ayrıntıların kaydedilmesi ile mümkündür. İkinci adım olarak bu bilgiler BACS'a bilgisayar kaydı ile elden gönderilir. Veya bir telekomünikasyon bağlantısı ile iletilir. BACS bu doneleri alır almaz normalde işleme sokar. Yapılacak ödemelerin ayrıntıları şeritlere kaydedilerek katılan bankalara ertesi gün gönderilir. Bu suretle donelerin sisteme yedirildiği günü izleyen üçüncü günün başında miktarlar lehtarların hesaplarına işlenmiş olacaktır.

BACS direkt alacaklandırma sisteminin kullanımı salt maaş ödemeleri ile kısıtlı değildir. Benzer diğer birçok halde örneğin bir işyerinin ticari alacaklarının aylık veya haftalık ödenmelerinde de uygulanabilir. BACS direkt alacaklandırma sisteminin kullanımıyla çeşitli avantajlar sağlanmaktadır. Ewvelâ kâğıt fişle yapılacak nakil işlemine kıyasla önemli bir tasarruf vardır. Sonra parayı gönderenin hesabı lehtarların hesaplarının alacaklandırıldığı gün borçlandırılacağından nakit akımının denetimi geliştirilmiş olacaktır.

Takas Odası Otomasyonlu Ödemeler Sistemi:

Elektronik para transferi alanında en son gelişme Takas Odası Otomasyonlu Ödemeler Sistemi (CHAPS)'nin başlatılması olmuştur. Bu üye bankaları birbirine bağlayan bilgisayara dayandırılmış otomasyonlu bir şebeke olup, onların kendi aralarında kâğıt fiş kullanmadan transferler yapmalarını sağlar.

Kullanımı £10.000.- ve fevkindeki havalelerle sınırlıdır. Ödeme, katılan bankaların herhangi bir şubesindeki sisteme yedirilmek suretiyle bankaların başka herhangi bir şubesindeki hesaba alacak kaydedilebilmektedir.

Transfer işlemi, girdinin yapıldığı gün tekemmül ettirilecek ve alan şubece tahsil edilmiş kabul edilerek lehtar parayı aynı gün çekebilecektir.

Uzun vadede CHAPS sisteminin müşteriler arasındaki büyük ödemelerde aynı gün tamamlanan havaleler meyânında şehir takasına tercih edilerek onun yerini alacağına inanılmaktadır. Büyük kurumsal müşteriler, bankalarınca sağlanan "geçiş kapısı" ile CHAPS sistemine direkt giriş yapabilmekte ve bu suretle kendi bilgisayar terminalleri aracılığıyla hem kendi hem de ticari ortakları arasında ödemeler gerçekleştirilebilmektedirler.

Otomasyonlu Vezne Makineleri:

Bunlar aslında bilgisayara bağlı terminaller olup müşterilerce çalıştırılmaktadır. İstediği servise ulaşmak için müşteri Otomasyonlu Vezne Makinesi (ATM) kartını işaretli yere sokar ve kişisel kimlik numarası (PIN) şifresini kullanır. Muamele sonunda kart iade edilir. Verilen hizmetin en önemlisi, nakit ödeme kolaylığıdır ve müşteri istediği miktarı çekmekte serbesttir. Genelde herhangi bir gün zarfında çekilebilecek azami bir limit vardır. Hesapta yeterli para yoksa ve açık kredi kolaylığı sağlanmamışsa muamele reddedilir. Bu makineler, bankanın merkez bilgisayarına bağlı oldukları hallerde başka kolaylıklar da sağlayabilirler. Örneğin yeni bir çek defteri veya banka ekstresi istenebilir ve bunlar ilgili şubece gönderilir.

Bazı makineler müşteri adına mevduat da kabul eder, fakat bu kolaylık gece para muhafazası türündendir. Otomasyonlu vezne makinelerinin müttekabiliyet esasına göre bankalar arasında teşmili mümkündür.

Kredi Kartları:

Çek kartlarının cari hesap uygulamasına özgü bir banka hizmeti olmasına karşın, bir kredi kartı projesini banka olmayan kuruluşlar da sunabilmektedir.

Birleşik Krallık'da başlıca milli kredi kartı işletmecileri Access, Barclaycard ve Trustcard'dır. Access, Midland, National Westminster, Lloyds, Royal Bank of Scotland, Clydesdale, Ulster Bank ve Northern Bank'ı da içeren bir grup bankanın katıldığı Joint Credit Card Co. şirketince yürütülmekte olup, dünyaya yaygın Mastercard, şebekesine bağlıdır. Barclaycard ve Trustcard International Visa Organisationla bağlantılı olup sıra ile Barclays ve Trustee Savings Bank tarafından yürütülmektedir. Kredi kartı projeye katılan ve "outlets" olarak adlandırılan tedarikçi firmalardan mal ve hizmet tedariki için kullanılmaktadır. Katılan bankaların şubelerinden nakit almak için kullanılabileceği gibi son gelişmelerle bu kartların otomasyonlu vezne makinelerinde kullanımı da mümkün kılınmıştır. Her mua-

mele için, muamelenin türü, ödenecek miktar ve kart sahibinin kredi kartı şirketi nezdindeki hesabının tafsilatını gösteren bir yükleme fişi hazırlanmaktadır. Bu son tafsilat her tedarikçi firmaya sağlanan özel bir baskı cihazıyla doğrudan doğruya fişin üzerine basılmaktadır. Her kart sahibi için merkezde bir hesap tutulmaktadır; bu hesap kart sahibinin banka hesaplarından ayrı olup aslında bazı kart sahiplerinin hiçbir banka hesabı yoktur. Gün sonunda her tedarikçi belirli bir kredi kartının sahiplerinden aldığı tüm yükleme fişlerinin toplamını çıkarır ve bunların ilgili işletme şirketine gönderilmesini düzenler. Bunun yolu fişleri katılan bir bankanın şubesine tevdi ederek tedarikçi firmanın kendi adına bir banka ciro alacaklandırması sağlamaktadır.

Yükleme fişleri merkezde alındığında kart sahiplerinin hesaplarına borç kaydedilir. Ayda bir defa, her kart sahibi son ekstreden sonra alınan bütün kalemleri ve borçlu bulunan miktarı gösteren bir hesap ekstresi alır. Kart verilirken kart sahibinin durumuna uygun olarak saptanan borçlanma limiti hesaba kaydedilir ve kart sahibi bundan haberdar edilir. Kart sahibi kartını kullanarak bu limiti aşan ödemelerde bulunursa, kredi kartı şirketi sözleşmeyi iptal ederek kartın iadesini isteyebilir. Aylık hesap ekstresinin vusulünde kart sahibi borçlu bakiyenin tümünü veya bir kısmını ödeyebilir. Hükümet kısıtlamaları ayda asgari ₺5 veya borçlu bakiyenin %5'i kadar bir miktarın hangisi fazla ise ödenmesini gerektirmektedir. Kart sahibi bu ödemeyi hesap ekstresi tarihinden itibaren yirmibeş gün zarfında yapmak durumundadır. Daha sonra borçlu bakiye üzerinden faiz talep edilir.

Kredi kartı, sahibine, daimi olarak hesabın limiti kadar banka kolaylığı sağlamaktadır. Kredi döner türden olup, borcun bir kısmı ödendikten hemen sonra daha fazla alım mümkündür.

Diners Club ve American Express kartları gibi yükleme kartları da mevcuttur ve bunlar kredi kartlarına büyük benzerlik arz etmektedir. Bir önemli fark şudur: Yükleme kartı sahipleri her ayın hesap ekstresi alındığında bütün borçlu bakiyeyi ödemek zorundadırlar. Yani kredi süreleri yoktur. Keza kredi kartlarında herhangi bir isdar masrafı olmamasına karşın Yükleme Kartları komisyonu tabidir.

Yabancı kredi kartlarının K.K.T.C.'de kabul ve çalıştırılmasına dair esaslar Bakanlar Kurulu'nca 16 Ocak, 1986'da kabul edildikten sonra 7 Şubat, 1986 tarih ve 13 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. K.K.T.C. Merkez Bankası Yasası'nın (35/1987 Sayılı Yasa) 11(15) maddesi altında Yönetim Kurulu Kredi Kartlarının isdar ve kabulü hakkındaki prensip ve şeraiti saptamakla yetkili kılınmıştır.

Yurtdışında Ödemeler:

Yurtdışındaki ödemeler için en yaygın yöntem uluslararası para transferi yöntemidir. Burada, bankalar arasında çeşitli ülkelerde kurulan muhabirlik ilişkilerinden yararlanılmaktadır. Bu sistem altında yurtdışındaki bir lehtara ödemede bulunması istenilen banka bu ödeme talimatını sadece ilgili ülkedeki muhabir bankaya aktarmak durumundadır. Gönderen bankanın ödeme talimatı uçak postası ile yazılı veya telegraf veya telex şeklinde yapılmaktadır. Fakat mümkün olan hallerde talimat SWIFT şebekesi aracılığıyla gönderilecektir. Bu bankalar arasında uluslararası düzeyde bir bilgisayar bağlantısından ibarettir. SWIFT Dünya Çapında, Bankalararası Telekomünikasyon Cemiyeti yerine kullanılmakta olup katılan bankalar arasında mesaj gönderme yöntemidir. Sadece Avrupa'da değil fakat aynı zamanda Kuzey ve Güney Amerika'da, Japonya'da ve Hong Kong'da otuzun üstünde ülkedeki bankaları birbirine bağlamaktadır. Mesajlar gönderen bankadaki bir bilgisayar terminaline yedirilmektedir. Kontrol ve tensipten sonra bunlar sistemin Belçika, Hollanda ve A.B.D.'deki üç bilgisayar merkezinden biri aracılığı ile iletilir ve birkaç dakikada alıcı şubeye vasil olur. Sürat ve güvenlik sistemin en büyük avantajlarıdır. Mesajlar geçerli bir yetkilendirme girdisi yapıldıktan sonra iletilebildiğinden onların sıhhati hakkında alıcıya güvence verilmiş olmaktadır. Swift'in kullanımı sadece yurtdışı ödemeleri hakkında bilgi vermekle kısıtlı olmayıp, katılan bankalar arasında her türlü mesaj alış verişini de sağlamaktadır.

Bazı hallerde müşteriler havaleyi, ödemenin nasıl hesaplandığını gösteren bir yazı ile birlikte kendileri göndermek isteyebilirler. Böyle bir durumda banka lehdar adına bir tekiye emri sağlar ve onu havaleyi yapanın kendisi yabancı ülkeye gönderir.

Diğer Hizmetler:

Bankaların müşterilerine sağladığı diğer kişisel hizmetler geniş hatlarıyla aşağıdakileri içermektedir:

(1) Yatırım Hizmetleri; çeşitli tipte mevduat-hesabı, hazine alımı, menkul kıymet alım-satımı için borsa acentesiyle tanıştırma, müşteriler adına hisse senedi veya benzer değerleri muhafaza etme, yatırım yöneticiliği, plânlı portföyler ve birim tröstlerini kapsayabilmektedir.

(2) Mali Plânlama; İdare Memurluğu, Vasiyeti Tenfiz Memurluğu, Mutemedlik, Vergi Müşavirliği ve Sigortacılığı kapsayabilmektedir.

(3) Seyahat-Hizmetleri; seyahat çeki verme, çek bozdurma kolaylığı, döviz verme ve seyahat sigortasını kapsayabilmektedir.

Plâstik Kart Devrimi:

Perakente ödemeler piyasasında plâstik kart kullanımı yaygınlaştıkça bankalar, kişisel müşterileri ve perakenteciler arasında eskiden kalma ilişkilerin de yeni baştan tesbitine başlanmıştır. Çeşitli kuruluşlar, ülkeler ve piyasalar arasındaki engeller kaybolmaya yüz tutmuştur. Çekler ve banka şubelerine alışılmış ziyaretler gibi bankacılık manzarasında çok gerilere giden bazı özellikler bu değişikliklerle süpürülüp götürüleceğe benzemektedir. Doğu Avrupa ile Sovyetler Birliği'nde, Visa, Master-Card ve American Express, turizm piyasası gereksinimleri ötesinde para nakil hizmetleri tesis etmek amacıyla yerel bankalarla işbirliği içindedir.

Böylesine dinamik bir piyasada üzerinde durulan husus, yeni ürünler geliştirme ve piyasadaki pay koparma yarışı şeklinde tezahür etmektedir. Geçmiş deneyime dayalı görüş bu yaklaşımın pahalıya mal olabileceği doğrultusunda olup bazı çevrelerde ihtiyat anahtar sözcüktür.

Lloyds Bank'ın Plâstik Kart Politikası Genel Müdür Yardımcısı Mr. Gerald Hawkins'in geçenlerde şu beyanatta bulunduğu öğrenilmiştir:

"Birleşik Kırallık plâstik Kart piyasası tüm dünya perakente bankacılık piyasasının bir küçük dünyasıdır. En vurucu özelliklerinden biri de kapasite fazlalığıdır. Önümüzdeki birkaç sene zarfında piyasada önemli bir redistibüsyon beklentisi içindeyim. Hiç kuşkusuz büyük sıkıntılar olacak ve muhtemelen bazı oyuncular saf dışı kalacaktır."

Yeni teknoloji perakentecilerle bankalar arasındaki dengeye, dönüşü olmayan değişiklikler getirmektedir. Perakenteciler gittikçe artan sayıda mali hizmet faaliyetleri verebiliyorlar ve bunun yanı sıra bankalar arasındaki artan rekabetten yararlanarak kartla ilişkili yeni hizmetlerde daha sıkı pazarlıklar yürütebiliyorlar. Birleşik Kırallık perakentecileri kredi kartları üzerinden ödedikleri ve 1988 başlarında yaklaşık %2.5 olan komisyonu %1.75'in altına düşürmeyi başarmıştır.

Bankaların kart faaliyetleri dolayısıyla perakentecilerden sağladığı gelir gittikçe küçülmektedir. Bu suretle bankalar kredi kartı piyasasının kârlılığını geri getirmek için yeni çareler aramak zorundadır. Bir çare kredi kartları için yıllık harc talep edilmesidir. Nat West Bank'ın kart stratejisi konusunda Kıdemler İdarecisi Mr. Ron Williams bankalar kanadının kuşklarını şöyle dile getirmiştir: "Plâstik kart teknolojisinin ekonomik olabilirliği yoksa taraflardan biri geri çekilmek durumunda kalır ve proje bu suretle ölebilir. Başka bir alternatif olarak fiyatlar herkesi mahvedecek derecede tırmanışa geçer."

Bankacılık Mevzuatı:

Mevcut yasal çerçeve kâğıda dayalı bir ödeme sisteminin düzenlenmesini amaçlamaktadır. Bu itibarla elektronik bankacılığa ilişkin mevzuat gayet yetersizdir. Teknolojik değişimler kanunun paralel tekamülünü çok gerilerde bırakmıştır. Böyle olmakla beraber elektronik bankacılığın önem ve hacim bakımından çekle yapılan ödemelere kıyasla artacağı aşikârdır.

Birleşik Kırallık Hükümeti yeni teknoloji ve yapılaşmaların bankalar üzerindeki etkisini araştırmak göreviyle Profesör Robert Jack başkanlığında bir komite oluşturmuştur. Komitenin Banka Hizmetleri: Hukuk ve işletme adlı raporu HMSO (Kraliyet Basımevi)'nce satışa arz edilmiştir. Komite bankacılık uygulamaları ve yasalarına uluslararası düzeyde göz attı. Özellikle Belçika, Fransa, Batı Almanya, Danimarka, Avustralya ve Japonya'yı ele alarak herbirinin üstün olduğu uzmanlık alanını inceledi. Müşterilerin mahremiyetini sağlamak ve özellikle yeni teknolojide sahtekârlık imkânlarını azaltmak raporun geniş amaçları arasındadır. Üç alan iş sahiplerini özel biçimde ilgilendirmektedir. Bunlar da çek sistemi için teklif edilen yeni düzenlemeler, yeni teknolojinin banka uygulamalarına etkisi ve mahremiyet konusundaki tedbirlerin artırılması olarak sıralanmıştır.

Güncel bankacılıkta çekin önemini değerlendiren yeni bir çek kanunu teklif edilmektedir. 1882 Poliçeler Kanunu ile kurulan şimdiki sistemin genelde iyi çalıştığı saptanmıştır. Ciro ve transfer edilemeyen yeni bir "Banka Ödeme fişi" tavsiye olunmaktadır. Bu şekilde çeklerin alikonularak lehtardan gayri şahısların hesaplarına ödenmesi sahtekârlığına son verilecektir. Çeklerin çizgilenmesi uygulamasının incelenmesi sonucu bu konuda birçok yanlış kanıların söz konusu olduğu saptandı. Neticede "Ciro edilemez" anlamındaki tek bir çizgileme önerilmiştir. Elektronik çağda fazla yavaş görünen çek takas işleminin süratlendirilmesi için raporda, çeklerin ödeyen bankaya maddeten teslim edilmesi gereğinin kaldırılması istenmiştir. Bu suretle çekin ödenmesi ile fonun kullanımı arasındaki fasıla daraltılacak ve aynı zamanda bankaların masrafı azaltılacaktır.

Son yıllarda bankalarca birçoğu yeni teknoloji kullanmak suretiyle teklif edilen yeni hizmetlerde bir patlama olmuştur. Bir örnek kişisel kimlik numarası (PIN) ile kullanılan Otomatik Vezne Makinesidir. Bu teknolojiyi kapsayacak mevzuat mevcut değildir. Raporun bir amacı bu alanı tetkik ederek gerekli düzenlemelerin yapılması idi. Rapor, yasal düzenlemeyi gereksiz kılmak için bankaların gönüllü olarak "en iyi uygulama standartları" nı kullanmalarını öne sürmektedir.

Rapor yetkisiz olarak otomatik vezne makinesinden çekilen paralarda müşteri sorumluluğunun 50'le sınırlandırılmasını önermektedir. Aynı zamanda Elektrikli Fon Transferi cihazının bozulması ve müşterinin yetki vermediği bir muameleden dolayı müşterinin düşar olacağı zararlardan bankalar sorumlu tutulmalıdır.

Keza bankalar teknolojilerinin sahtekârlığa meydan verecek nitelikte olmamasını örneğin imzaları tanıyan mekanizmalar getirmek suretiyle sağlamaya teşvik olunmuştur.

Bankalar müşteriler hakkındaki bilgilerle ilgili olarak fazla serbest hareket etmekle, özellikle bu gibi bilgileri kendi iştirakleri olan emlakçilere ve borsa acentelerine vermekle eleştirilmiştir. Bankalardaki gizlilik görevinin banka hizmeti veren tüm kuruluşlar ve bu kuruluşların tüm hizmetlerini kapsayacak şekilde kanunla saptanması önerilmektedir.

Teklif edilen önemli değişiklikler arasında bankacılık ombudsman müessesesinin, tüm bankaların katılmasını yasa ile zorunlu kılmak suretiyle güçlendirilmesi de vardır.

II. Bölüm

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİNDE MERKEZ BANKASI VE BANKACILIK FAALİYETLERİ

35/1987 sayılı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası Yasasında belirtilen çerçevede bankalar tarafından getirilen kısa vadeli senet ve vesikaları reeskonta kabul ederek veya Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Hazine Kefaleti karşılığında avans vermek suretiyle, piyasaya para sürme ve bankalara kaynak sağlama görevleri Bankamızca sürdürülmüştür. Yasanın 36. maddesi altında Merkez Bankası tarafından miktarı cari yıl bütçe ödenekleri toplamının %5'ini geçmemek üzere Hazineye Kısa Vadeli Avans Hesabı açılması yetkisine karşılık 1987 yılı sonunda 3500 milyon ₺ miktarında görülen Hazine Kısa Vadeli Avans Hesabı 1988 yılında kapatılmıştır.

28 Şubat 1990 tarihi itibarıyla avans ve reeskont işlemleri Tablo 1'de, avans ve reeskont işlemlerinden doğan borç bakiyelerinin yıllar itibarıyla karşılaştırması ise Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 1

28 Şubat, 1990 İtibarıyla Avans ve Reeskont İşlemleri

Kredi Türü	Borçlu	Milyon ₺		
		Borç Bakiyesi	Senet Adedi	Senet Toplamı
Hazine Kefaletini	K.T. Sanayi İşletmeleri Holding Ltd.	2303.4	2	650.0
Haiz Bonolar	K.M.S. Cypfruvex İşl. Ltd.	5334.4	3	3000.0
" "	Tarımsal Donatım Kurumu	337.1	4	220.0
" "	Toprak Ürünleri Kurumu	4000.0	1	4000.0
" "	Devlet Üretme Çiftlikleri	200.0	2	200.0
" "	K.T. Turizm İşl. Ltd.	300.0	6	300.0
		<u>12474.9</u>	<u>18</u>	<u>8370.0</u>
Küçük Esnaf ve Sanatkâr Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	<u>1938.8</u>	<u>669</u>	<u>1939.0</u>
Sanayi Senetleri	K. Ticaret Bankası Ltd.	<u>40.0</u>	<u>2</u>	<u>40.0</u>
İmalâtçı-İhracatçı Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	40.0	2	40.0
" "	Türk Bankası Ltd.	37.0	2	37.0
" "	K. Kredi Bankası Ltd.	607.0	22	607.0
" "	K. Ticaret Bankası Ltd.	280.5	16	280.0
" "	Asbank Ltd.	40.0	2	40.0
" "	Akdeniz Garanti Bankası Ltd.	100.0	4	100.0
" "	Türkiye İş Bankası A.Ş.	350.0	13	350.0
		<u>1454.5</u>	<u>61</u>	<u>1454.5</u>
Ticari Senetler	Türk Bankası Ltd.	15.0	1	15.0
" "	K. Ticaret Bankası Ltd.	100.0	4	100.0
		<u>115.0</u>	<u>5</u>	<u>115.0</u>
Tarım Senetleri	K. T. Koop. Merkez Bankası Ltd.	189.0	65	189.0
" "	K. Vakıflar Bankası Ltd.	97.5	17	97.5
		<u>286.5</u>	<u>82</u>	<u>286.5</u>
İhracat Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	35.0	2	35.0
" "	Türk Bankası Ltd.	16.0	1	16.0
" "	K. Kredi Bankası Ltd.	100.0	4	100.0
		<u>151.0</u>	<u>7</u>	<u>151.0</u>
Turizm Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	811.8	20	860.0
" "	Türk Bankası Ltd.	351.6	12	385.0
" "	K. Kredi Bankası Ltd.	577.7	13	600.0
" "	K. Ticaret Bankası Ltd.	600.0	23	680.0
" "	Asbank Ltd.	347.7	8	350.0
" "	Akdeniz Garanti Bankası Ltd.	500.0	10	500.0
		<u>3188.8</u>	<u>86</u>	<u>3375.0</u>
Genel Toplam		<u>19649.5</u>	<u>930</u>	<u>15731.0</u>

Tablo 2

**Avans ve Reeskont Borç Bakiyelerinin 31 Aralık 1987,
31 Aralık 1988 ve 31 Aralık 1989 itibariyle Karşılaştırması**

<u>Kredi Türü</u>	<u>Borçlu</u>	<u>31 Aralık 1987</u>	<u>31 Aralık 1988</u>	<u>Milyon ₺ 31 Aralık 1989</u>
Hazine Kefaletini	K.T. Sanayi İşletmeleri			
Haiz Avans	Holding Ltd.	896.2	1421.9	2303.5
"	" K.M.S. Cypfruvex İşl. Ltd.	1023.6	3354.4	5334.5
"	" Tarımsal Donatım Kurumu	125.8	208.4	337.7
"	" Toprak Ürünleri Kurumu	4824.9	6279.0	4914.4
"	" Devlet Üretim Çiftlikleri	181.6	-	60.7
"	" T.C.M. Konsolide Fonu			
"	" İnkişaf Sandığı	802.5	-	-
"	" K.T. Turizm İşl. Ltd.	-	-	-
		<u>7854.6</u>	<u>11263.7</u>	<u>12950.8</u>
Hazineye Kısa				
Vadeli Avans	Hazine Cari Hesabı	<u>3500.0</u>	<u>-</u>	<u>-</u>
Küçük Esnaf ve				
Sanatkâr Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	<u>641.4</u>	<u>1265.9</u>	<u>2288.8</u>
Sanayi Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	24.1	99.5	50.6
"	" K. Ticaret Bankası Ltd.	93.9	45.7	78.4
"	" Türk Bankası Ltd.	34.8	-	28.6
"	" K. Kredi Bankası Ltd.	116.8	35.3	-
"	" Asbank Ltd.	9.5	-	-
		<u>279.1</u>	<u>180.5</u>	<u>157.6</u>
İhracat Senetleri	K. Vakıflar Bankası Ltd.	65.5	35.6	16.7
"	" K. Ticaret Bankası Ltd.	27.6	-	-
"	" Türk bankası Ltd.	72.6	116.8	-
"	" K. Kredi Bankası Ltd.	<u>32.4</u>	<u>-</u>	<u>72.1</u>
		<u>198.1</u>	<u>152.4</u>	<u>88.8</u>
Ticari Senetler	K. Ticaret Bankası Ltd.	117.0	319.6	-
"	" Türk Bankası Ltd.	35.8	64.9	55.3
"	" K. Kredi bankası Ltd.	25.9	-	390.3
"	" Asbank Ltd.	11.3	-	-
		<u>190.0</u>	<u>384.5</u>	<u>445.6</u>
Tarım Senetleri	K.T. Koop. Merkez Bankası	120.7	131.4	205.1
"	" T.C. Ziraat Bankası	159.6	-	-
"	" K. Vakıflar Bankası Ltd.	-	21.4	81.7
		<u>280.3</u>	<u>152.8</u>	<u>286.8</u>

İmalâtçı-İhracatçı
Senetleri

"	"	K. Vakıflar Bankası Ltd.	-	10.2	53.3
"	"	K. Ticaret Bankası Ltd.	-	502.7	878.8
"	"	Türk Bankası Ltd.	-	82.3	65.8
"	"	K. Kredi Bankası Ltd.	-	84.0	145.0
"	"	T. İş Bankası A.Ş.	-	101.2	579.7
"	"	Asbank Ltd.	-	9.9	45.2
"	"	Akdeniz Garanti Bankası Ltd.	-	-	102.8
			-	<u>790.3</u>	<u>1870.6</u>

Turizm Senetleri

"	"	K. Ticaret Bankası Ltd.	-	316.3	624.4
"	"	K. Vakıflar Bankası Ltd.	-	-	688.9
"	"	Türk Bankası Ltd.	-	-	373.9
"	"	K. Kredi Bankası Ltd.	-	-	900.0
"	"	Asbank Ltd.	-	-	350.0
			-	<u>316.3</u>	<u>2937.2</u>

Genel Toplam 12943.5 14506.4 21026.3

Para ve Kambiyo İşleri Yasasındaki tanıma göre "Yetkili Bankalar" Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde faaliyette bulunan ve ithalat, ihracat işlemleri yapmaya, döviz almaya, döviz bulundurmaya, döviz satmaya, döviz satışına mesnet teşkil eden turistlere mahsus döviz alım bordroları ve/veya makbuz tanzim etmeye Maliye İşleri ile ilgili bakanlıkça yetkili kılınan bankaları anlatır. K.K.T.C. Merkez Bankası dışında yetkili bankalar şunlardır:

T.C. Ziraat Bankası
Türk Bankası Ltd.
Türkiye İş Bankası A.Ş.
K.T. Koop. Merkez Bankası Ltd.
Kıbrıs Kredi Bankası Ltd.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.
Kıbrıs Vakıflar Bankası Ltd.
Limasol Türk Kooperatif Bankası Ltd.
Kıbrıs Ticaret Bankası Ltd.
Kıbrıs Endüstri Bankası Ltd.
Kıbrıs Faisal İslâm Bankası Ltd.
Asbank Ltd.
Akdeniz Garanti Bankası Ltd.

"Yetkili Müesseseler" Para ve Kambiyo İşleri Yasası Kuralları uyarınca döviz alıp satmaya ve bulundurmaya yetkili kılınan müesseseleri anlatır. Bu müesseselerin Maliye İşleriyle görevli bakanlıktan çalışma izni almaları zorunludur. Halen faaliyette bulunan yetkili müesseselerin isim ve kayıtlı büro adresleri aşağıda gösterilmiştir:

Birinci Döviz Alım Satım Şirketi Ltd.
158 A Girne Caddesi, Lefkoşa.
Fırıncıoğulları Co. Ltd.
2-4 Asmaaltı Sokak, Lefkoşa.
Elmaslar Yatırım Şirketi Ltd.
49 F II. Selim Caddesi, Lefkoşa.
Ertuğrul Akbel And Sons Ltd.
Osman Paşa Caddesi, Mustafa Hacı Ali Apt. No. 2, Lefkoşa.
Sun Döviz Bürosu Ltd.
Abdi İpekçi Caddesi, Lefkoşa.
Nafa Döviz Alım Satım Şirketi Ltd.
Zafer Çarşısı No. 10 Atatürk Caddesi, Girne.
Orhan Kâhya Ltd.
3-4 Zafer Çarşısı, Girne.
Merimann Currency Ltd.
49 E II. Selim Caddesi, Lefkoşa.
Forex Management Services Ltd.
II. Selim Caddesi Arabacıoğulları Apt. Dükkân No. 4, Lefkoşa.
Er-Tem Yatırım Şirketi Ltd.
2 G Kışla Yolu Mağusa.
Batu Exchange Co. Ltd.
52 İstiklâl Caddesi, Mağusa.
Aşardağ Exchange Ltd.
121 B Samsun Yolu, Baykal, Mağusa.

K.K.T.C. Merkez Bankası aşağıdaki bankalarla muhabirlik ilişkileri içinde olup, bunlardan;

Midland Bank PLC International Division Londra

Commerzbank AG Londra

Commerzbank AG Frankfurt

American Express Bank Ltd. Londra

Bank of Credit and Commerce International S.A. Londra

National Westminster Bank PLC Londra

bankaları ile döviz, T.C. Merkez Bankası ile hem döviz hem Türk Lirası hesapları yürütmektedir.

Döviz rezervlerimiz bankaların resmi kurdan tuttıkları dövizlerle bankalar kurundan tuttıkları dövizlerden oluşmaktadır. K.K.T.C. Merkez Bankası ve Diğer Bankalar sınıflandırmasına göre Mart 1988 - Ocak 1990 döneminde Devlet Kuru hesabında tutulan dövizler, Tablo 3'de gösterilmiştir. Bundan görüleceği üzere sözü edilen süre zarfında Devlet pozisyonundaki döviz miktarları en yüksek düzeye ulaşmıştır. Aralık 1988 sonu itibarıyla toplam 46,391.0 bin ABD doları ve serbest 43,461.8 bin ABD doları miktarlarında olan döviz Ocak 1990 da toplam 62.919.3 bin ABD doları ve serbest 58.907.9 bin ABD doları miktarlarına yükselmiştir. Bankaların döviz pozisyonlarında herhangi bir sınırlama mevcut olmamakla beraber dövizlerin daha çok K.K.T.C. Merkez Bankasında toplandığı gözlenmektedir.

Tablo 3

**K.K.T.C. Merkez Bankası ve Diğer Bankalar Tasnifine Göre
Mart 1988 - Ocak 1990 döneminde Devlet Kuru Hesabında Tutulan
Dövizin ABD Doları Karşılığı ve Mevcut Taahhütler**

Bin ABD \$

Tarih Bankalar	Toplam Döviz \$	Toplam Taahhüt \$	Serbest \$
2 Nisan 1988			
K.K.T.C. Merkez Bankası	34.877.4	-	34.877.4
Diğer Bankalar	6.691.1	8.466.8	(1.775.7)
Toplam	41.568.5	8.466.8	33.101.7
2 Temmuz 1988			
K.K.T.C. Merkez Bankası	38.725.8	-	38.725.8
Diğer Bankalar	4.678.8	4.605.1	73.7
Toplam	43.404.6	4.605.1	38.799.5
1 Ekim 1988			
K.K.T.C. Merkez Bankası	39.662.9	-	39.662.9
Diğer Bankalar	3.415.8	3.472.3	(56.5)
Toplam	43.078.7	3.472.3	39.606.4
31 Aralık 1988			
K.K.T.C. Merkez Bankası	42.779.1	-	42.779.1
Diğer Bankalar	3.611.9	2.929.2	682.7
Toplam	46.391.0	2.929.2	43.461.8
28 Ocak 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	40.555.4	-	40.555.4
Diğer Bankalar	3.282.5	3.070.2	212.3
Toplam	43.837.9	3.070.2	40.767.7
28 Şubat 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	38.031.7	-	38.031.7
Diğer Bankalar	3.038.9	3.346.6	(307.7)
Toplam	41.070.6	3.346.6	37.724.0
1 Nisan 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	34.733.6	-	34.733.6
Diğer Bankalar	4.079.0	2.395.2	1.683.8
Toplam	38.812.6	2.395.2	36.417.4
29 Nisan 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	34.657.6	-	34.657.6
Diğer Bankalar	3.515.3	2.495.2	1.020.1
Toplam	38.172.9	2.495.2	35.677.7
27 Mayıs 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	33.468.2	-	33.468.2
Diğer Bankalar	2.971.7	1.605.5	1.366.2
Toplam	36.439.9	1.605.5	34.834.4

1 Temmuz 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	37.122.8	-	37.122.8
Diğer Bankalar	1.682.9	2.986.1	(1.303.2)
Toplam	38.805.7	2.986.1	35.819.6
29 Temmuz 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	41.237.1	-	41.237.1
Diğer Bankalar	827.4	3.093.2	(2.265.8)
Toplam	42.064.5	3.093.2	38.971.3
2 Eylül 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	36.382.2	-	36.382.2
Diğer Bankalar	4.335.8	2.308.2	2.027.6
Toplam	40.718.0	2.308.2	38.409.8
30 Eylül 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	42.850.4	-	42.850.4
Diğer Bankalar	5.227.7	2.880.5	2.347.2
Toplam	48.078.1	2.880.5	45.197.6
28 Ekim 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	43.149.7	-	43.149.7
Diğer Bankalar	6.343.2	2.834.3	3.508.9
Toplam	49.492.9	2.834.3	46.658.6
2 Aralık 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	46.795.0	-	46.795.0
Diğer Bankalar	7.507.7	3.174.3	4.333.4
Toplam	54.302.7	3.174.3	51.128.4
30 Aralık 1989			
K.K.T.C. Merkez Bankası	51.098.5	-	51.098.5
Diğer Bankalar	7.581.2	3.483.7	4.097.5
Toplam	58.679.7	3.483.7	55.196.0
27 Ocak 1990			
K.K.T.C. Merkez Bankası	56.410.5	-	56.410.5
Diğer Bankalar	6.508.8	4.011.4	2.497.4
Toplam	62.919.3	4.011.4	58.907.9

Yine K.K.T.C. Merkez Bankası ve Diğer Bankalar sınıflandırmasına göre bankalar kurunda özel ve tüzel kişiler adına açılan döviz tevdiat ve döviz mevduat hesaplarındaki dövizlere ait bilgiler Tablo 4'de verilmiştir. Aralık 1988 sonu itibarıyla 83.506.1 bin ABD doları miktarında olan toplam döviz Aralık 1989'da 85.705.6 bin ABD dolarına ulaşmıştır.

Tablo 4

**K.K.T.C. Merkez Bankası ve Diğer Bankalar Tasnifine Göre
Mart 1988 - Aralık 1989 Döneminde Bankalar Kurundan Özel ve Tüzel
Kişiler adına tutulan Döviz Tevdiat ve Mevduat Hesaplarının
ABD Doları Karşılığı ve Hesap Türüne Göre Dökümü**

Bin ABD \$

Tarih Bankalar	Döviz Tevdiat		Döviz Mevduat		Toplam Döviz \$
	Hesap Adedi	Miktar \$	Hesap Adedi	Miktar \$	
31 Mart 1988					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1123	5.289.0	5.289.0
Diğer Bankalar	3082	12.770.0	22444	41.063.0	53.833.0
Toplam	3082	12.770.0	23567	46.352.0	59.122.0
30 Haziran 1988					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1197	5.725.0	5.725.0
Diğer Bankalar	3215	14.159.0	23770	40.283.2	54.442.2
Toplam	3215	14.159.0	24967	46.008.2	60.167.2
30 Eylül 1988					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1329	6.661.4	6.661.4
Diğer Bankalar	3179	14.557.9	24920	45.951.1	60.509.0
Toplam	3179	14.557.9	26249	52.612.5	67.170.4
31 Aralık 1988					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1015	6.903.0	6.903.0
Diğer Bankalar	3413	20.824.3	27648	55.778.8	76.603.1
Toplam	3413	20.824.3	28663	62.681.8	83.506.1
31 Ocak 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1051	6.792.3	6.792.3
Diğer Bankalar	3575	17.336.0	29354	55.304.6	72.640.6
Toplam	3575	17.336.0	30405	62.096.9	79.432.9
28 Şubat 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1079	6.608.2	6.608.2
Diğer Bankalar	3413	17.645.9	27979	55.061.2	72.707.1
Toplam	3413	17.645.9	29058	61.669.4	79.315.3
31 Mart 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1104	6.894.2	6.894.2
Diğer Bankalar	3331	19.061.6	28686	56.100.8	75.162.4
Toplam	3331	19.061.6	29790	62.995.0	82.056.6
30 Nisan 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası	-	-	1095	6.821.8	6.821.8
Diğer Bankalar	3423	16.892.5	29002	58.515.5	75.408.0
Toplam	3423	16.892.5	30097	65.337.3	82.229.8

31 Mayıs 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	1113	6.342.0	6.342.0
Diğer Bankalar					
	3466	19.600.7	29694	57.115.2	76.715.9
Toplam					
	3466	19.600.7	30807	63.457.2	83.057.9
30 Haziran 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	988	6.514.2	6.514.2
Diğer Bankalar					
	3335	16.648.7	30130	57.241.8	73.890.5
Toplam					
	3335	16.648.7	31128	63.756.0	80.404.7
31 Temmuz 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	1016	6.462.0	6.462.0
Diğer Bankalar					
	3451	16.698.4	30679	61.063.8	77.762.2
Toplam					
	3451	16.698.4	31695	67.525.8	84.224.2
31 Ağustos 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	1025	6.433.9	6.433.9
Diğer Bankalar					
	3439	16.373.7	31998	60.313.1	76.686.8
Toplam					
	3439	16.373.7	33023	66.747.0	83.120.7
30 Eylül 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	989	6.538.5	6.538.5
Diğer Bankalar					
	3672	15.118.0	33519	62.793.2	77.911.2
Toplam					
	3672	15.118.0	34508	69.331.7	84.449.7
31 Ekim 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	984	6.512.4	6.512.4
Diğer Bankalar					
	3696	15.041.8	33559	62.167.4	77.209.2
Toplam					
	3696	15.041.8	34543	68.679.8	83.721.6
31 Kasım 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	984	6.530.5	6.530.5
Diğer Bankalar					
	3936	15.350.0	33953	60.650.2	76.000.2
Toplam					
	3936	15.350.0	34937	67.180.7	82.530.7
31 Aralık 1989					
K.K.T.C. Merkez Bankası					
	-	-	969	6.657.1	6.657.1
Diğer Bankalar					
	3925	15.233.1	33149	63.815.4	79.048.5
Toplam					
	3925	14.233.1	34118	70.472.5	85.705.6

Döviz rezervlerimiz devlet kuru ile bankalar kuru olarak iki başlık altında görülmektedir. Devlet kuru hesabında tutulan dövizler tahsise tabi dövizlerdir. Bankalar kuru başlığı altında gösterilen dövizler ise özel ve tüzel kişilere ait döviz tevdiat ve mevduat hesapları ile bankaların kendi nam ve hesaplarına tuttıkları dövizlerden oluşmaktadır. Aralık 1988 sonu itibarıyla Devlet Kuru Hesabındaki toplam döviz 46391.0 bin ABD doları ve Bankalar Kurunda tutulan toplam döviz ise 103331.9 bin ABD doları değerindedir. (Tablo 5)

Buna karşılık Aralık 1989 sonu itibarıyla Devlet Kuru Hesabındaki toplam döviz 58679.7 bin ABD doları ve Bankalar Kurunda tutulan döviz ise 124486 bin ABD doları değerinde görülmektedir.

Tablo 5

Döviz Rezervlerinin Artış Hızı

Bin ABD \$

Tarih - Döviz Niteliği	Miktar	Bir önceki ayla karşılaştırması
<u>Mart 1988</u>		
Devletin Kur Hesabında	41.568.5	
Bankalar Kurunda Tutulan:		
a) Özel ve Tüzel Kişiler	59.122.0	
b) Bankaların kendileri	5.191.8	64.313.8
Toplam	105.882.3	
<u>Haziran 1988</u>		
Devletin Kur Hesabında	43.404.6	104.41
Bankalar Kurunda Tutulan:		
a) Özel ve Tüzel Kişiler	60.167.2	
b) Bankaların Kendileri	12.678.7	72.845.9
Toplam	116.250.5	109.79
<u>Eylül 1988</u>		
Devletin Kur Hesabında	43.078.7	99.24
Bankalar Kurunda Tutulan:		
a) Özel ve Tüzel Kişiler	67.170.4	
b) Bankaların Kendileri	17.152.5	84.322.9
Toplam	127.401.6	109.59
<u>Aralık 1988</u>		
Devletin Kur Hesabında	46.391.0	107.68
Bankalar Kurunda Tutulan:		
a) Özel ve Tüzel Kişiler	83.506.1	
b) Bankaların Kendileri	19.825.8	103.331.9
Toplam	149.722.9	117.52
<u>Ocak 1989</u>		
Devletin Kur Hesabında	43.837.9	94.50
Bankalar Kurunda Tutulan:		
a) Özel ve Tüzel Kişiler	79.432.9	
b) Bankaların Kendileri	21.611.8	101.044.7
Toplam	144.882.6	96.77
<u>Şubat 1989</u>		
Devletin Kur Hesabında	41.070.6	93.69
Bankalar Kurunda Tutulan:		
a) Özel ve Tüzel Kişiler	79.315.3	
b) Bankaların Kendileri	21.641.0	100.956.3
Toplam	142.026.9	98.03

Mart 1989

Devletin Kur Hesabında		38.812.6	94.50
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	82.056.6		
b) Bankaların Kendileri	<u>23.349.8</u>	<u>105.406.4</u>	104.40
Toplam		<u><u>144.219.0</u></u>	101.54

Nisan 1989

Devletin Kur Hesabında		38.172.9	98.35
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	82.229.8		
b) Bankaların Kendileri	<u>25.991.0</u>	<u>108.220.8</u>	102.67
Toplam		<u><u>146.393.7</u></u>	101.50

Mayıs 1989

Devletin Kur Hesabında		36.439.9	95.46
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	83.057.9		
b) Bankaların kendileri	<u>23.983.7</u>	<u>107.041.6</u>	98.91
Toplam		<u><u>143.481.5</u></u>	98.01

Haziran 1989

Devletin Kur Hesabında		38.805.7	106.49
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	80.404.7		
b) Bankaların Kendileri	<u>28.476.0</u>	<u>108.880.7</u>	101.72
Toplam		<u><u>147.686.4</u></u>	102.93

Temmuz 1989

Devletin Kur Hesabında		42.064.5	108.40
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	84.224.2		
b) Bankaların Kendileri	<u>30.683.9</u>	<u>114.908.1</u>	105.54
Toplam		<u><u>156.972.6</u></u>	106.29

Ağustos 1989

Devletin Kur Hesabında		40.718.0	96.80
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	83.120.7		
b) Bankaların Kendileri	<u>33.877.9</u>	<u>116.998.6</u>	101.82
Toplam		<u><u>157.716.6</u></u>	100.47

<u>Eylül 1989</u>			
Devletin Kur Hesabında		48.078.1	118.08
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	84.449.7		
b) Bankaların Kendileri	<u>35.854.4</u>	<u>120.304.1</u>	102.83
Toplam		<u><u>168.382.2</u></u>	106.76
<u>Ekim 1989</u>			
Devletin Kur Hesabında		49.492.9	102.95
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	83.721.6		
b) Bankaların Kendileri	<u>36.450.4</u>	<u>120.172.0</u>	99.89
Toplam		<u><u>169.664.9</u></u>	100.76
<u>Kasım 1989</u>			
Devletin Kur Hesabında		54.302.7	109.72
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	82.530.7		
b) Bankaların Kendileri	<u>36.695.8</u>	<u>119.226.5</u>	99.21
Toplam		<u><u>173.529.2</u></u>	102.28
<u>Aralık 1989</u>			
Devletin Kur Hesabında		58.679.7	108.06
Bankalar Kurunda Tutulan:			
a) Özel ve Tüzel Kişiler	85.705.6		
b) Bankaların Kendileri	<u>38.781.3</u>	<u>124.486.9</u>	104.41
Toplam		<u><u>183.166.6</u></u>	105.55

31 Aralık, 1989 tarihinde Döviz Tevdiat ve Döviz Mevduat Hesaplarının Cins ve vadelerine göre dökümünü gösteren Tablo 6, vade yönünden incelendiğinde ilk sıranın, Döviz Tevdiat Hesaplarında vadesiz hesaplar ve Döviz Mevduat Hesaplarında bir yıl vadeli hesaplar tarafından işgal edildiğini görürüz. Döviz cinsine göre en popüler para sterlin, daha sonra ABD doları ve DM görülmektedir.

Tablo 6

31 Aralık 1989 tarihi itibarıyla Döviz Tevdiat ve Döviz Mevduat Hesaplarının
Cins ve Vadelerine Göre Dökümü

Bin ABD \$

Döviz Tevdiat Hesapları	Sterlin	B. Alman Markı	ABD Doları	Kıbrıs Lirası	\$ Karşılığı
Vadesiz	4736.1	2670.2	2158.4	199.3	11.762.8
6 ay vadeli	230.0	100.8	72.1	-	502.8
1 yıl vadeli	1671.6	47.0	241.8	-	2.967.4
Toplam	6637.7	2818.0	2472.3	199.3	15.233.0
	=\$(10712.6)	(1663.6)	(2472.3)	(384.6)	Kur farkı 0.1
					15.233.1
Döviz Mevduat Hesapları					
Vadesiz	9862.9	6492.5	5071.2	356.8	25.510.2
6 ay vadeli	2803.5	375.4	378.2	32.5	5.187.1
1 yıl vadeli	18532.2	5759.5	6121.4	178.1	39.774.3
	31198.6	12627.4	11570.8	567.4	70.471.6
	=\$(50351.4)	(7454.4)	(11570.8)	(1094.8)	Kur farkı 0.9
					70.472.5
Genel Toplam	37836.3	15445.4	14043.1	766.7	85.705.6
	=\$(61064.0)	(9118.2)	(14043.1)	(1479.4)	

Aralık 1987 bazına göre Hayat Pahalılığı Endeksinde, Aralık 1988 sonu itibarıyla kaydedilen %62.57 oranındaki artışı sözü edilen dönemin enflasyon oranı olarak kabul edersek Aralık 1987'de 111.5 milyar ₺ miktarındaki mevduatın satın alma gücünü koruyabilmesi için Aralık 1988'de 181.3 milyar ₺'ye ulaşması gerekmekte idi. Tablo 7'den görüleceği üzere Aralık 1988 sonu itibarıyla toplam Türk Lirası mevduat 170.9 milyar ₺ miktarındadır. Bu suretle reel artış kaydedilmemiştir. Aynı yaklaşımla 1989 Yılı'nın ilk onbir aylık döneminde kaydedilen %47.98 oranındaki enflasyon dikkate alındığında Aralık 1988'de 170.9 milyar ₺ miktarında olan toplam mevduatın satın alma gücünü koruyabilmesi için Kasım 1989'da 252.9 milyar ₺'ye ulaşması gerekmekte idi.

Bize ulaşan rakamlara göre toplam mevduat 317.9 milyar ₺ olarak gerçekleşmiş yani reel artış sağlanmıştır.

Tablo 7

Türk Lirası Mevduatın Artış Hızı

	Mevduatın Nite- liğine göre Dökümü	Milyon TL Bir önceki dönemle karşılaştırması
<u>Mart 1988</u>		
Resmi	53.818.0	
Ticari	10.694.8	
Tasarruf	59.098.1	
Toplam	<u>123.610.9</u>	
<u>Haziran 1988</u>		
Resmi	54.481.0	101.23
Ticari	13.197.3	123.39
Tasarruf	69.085.6	116.89
Toplam	<u>138.763.9</u>	112.25
<u>Eylül 1988</u>		
Resmi	68.169.6	125.12
Ticari	15.671.4	118.74
Tasarruf	77.518.3	112.20
Toplam	<u>161.359.3</u>	116.28
<u>Aralık 1988</u>		
Resmi	73.369.4	107.62
Ticari	16.044.4	102.38
Tasarruf	81.564.3	105.21
Toplam	<u>170.978.1</u>	105.96
<u>Ocak 1989</u>		
Resmi	74.655.5	101.75
Ticari	16.713.6	104.17
Tasarruf	81.342.3	99.72
Toplam	<u>172.711.4</u>	101.01
<u>Şubat 1989</u>		
Resmi	73.763.8	98.80
Ticari	18.154.3	108.61
Tasarruf	84.124.6	103.42
Toplam	<u>176.042.7</u>	101.92
<u>Mart 1989</u>		
Resmi	72.849.0	98.75
Ticari	19.831.4	109.23
Tasarruf	87.243.0	103.70
Toplam	<u>179.923.4</u>	102.20

Nisan 1989

Resmi

71.463.6

98.09

Ticari

19.914.4

100.41

Tasarruf

95.015.1

108.90

Toplam

186.393.1

103.59

Mayıs 1989

Resmi

68.693.1

96.12

Ticari

21.692.1

108.92

Tasarruf

102.851.2

108.24

Toplam

193.236.4

103.67

Haziran 1989

Resmi

73.220.7

106.59

Ticari

24.636.4

113.57

Tasarruf

113.259.1

110.11

Toplam

211.116.2

109.25

Temmuz 1989

Resmi

81.183.7

110.87

Ticari

25.214.8

102.34

Tasarruf

123.189.9

108.76

Toplam

229.588.4

108.74

Ağustos 1989

Resmi

75.202.5

92.63

Ticari

24.871.2

98.63

Tasarruf

133.831.6

108.63

Toplam

233.905.3

101.88

Eylül 1989

Resmi

79.736.3

106.02

Ticari

26.086.3

104.88

Tasarruf

150.873.1

112.73

Toplam

256.695.7

109.74

Ekim 1989

Resmi

87.432.0

109.65

Ticari

26.482.5

101.51

Tasarruf

171.893.0

113.93

Toplam

285.807.5

111.34

Kasım 1989

Resmi

103.201.3

118.03

Ticari

25.465.6

96.16

Tasarruf

189.280.2

110.11

Toplam

317.947.1

111.24

Resmi mevduatın K.K.T.C. Merkez Bankası ile diğer Bankalar arasında Aralık 1986 - Kasım 1989 süresindeki bölünümü Tablo 8'de verilmiştir. Buna göre bölünüm ortalama olarak Aralık 1986'da 66.7:33.3, 1987'de 65.4:34.6, 1988'de 68.8:31.2 ve 1989 Yılıının ilk onbir aylık döneminde 54.3:45.7 olarak gerçekleşmiştir. Bu suretle K.K.T.C. Merkez Bankası payının en düşük düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Tablo 8

K.K.T.C. Merkez Bankası ve Diğer Bankalar
Nezdinde Resmi Mevduat

Tarih	K.K.T.C. Merkez Bankası	%	Diğer Bankalar	%	Toplam
Aralık 1986	18.374.7	66.7	9.191.0	33.3	27.565.7
Ocak 1987	22.742.8	66.5	11.434.3	33.5	34.177.1
Şubat 1987	24.350.8	67.3	11.806.9	32.7	36.157.7
Mart 1987	26.237.3	69.3	11.635.4	30.7	37.872.7
Nisan 1987	25.985.3	70.8	10.699.8	29.2	36.685.1
Mayıs 1987	24.195.5	69.0	10.870.8	31.0	35.066.3
Haziran 1987	24.329.4	64.7	13.294.2	35.3	37.623.6
Temmuz 1987	24.709.7	60.5	16.149.1	39.5	40.856.8
Ağustos 1987	23.541.6	60.9	15.128.4	39.1	38.670.0
Eylül 1987	22.974.5	60.0	15.288.0	40.0	38.262.6
Ekim 1987	27.135.3	64.7	14.791.0	35.3	41.926.3
Kasım 1987	29.903.8	66.7	14.918.8	33.3	44.822.6
Aralık 1987	31.644.9	64.5	17.412.4	35.5	49.057.3
Ocak 1988	34.960.4	70.3	14.800.2	29.7	49.760.6
Şubat 1988	35.842.4	70.9	14.718.6	29.1	50.561.0
Mart 1988	37.750.3	70.1	16.067.7	29.9	53.818.0
Nisan 1988	35.993.4	66.9	17.823.7	33.1	53.817.1
Mayıs 1988	37.772.4	66.2	19.324.7	33.8	57.097.1
Haziran 1988	37.160.4	65.8	19.320.2	34.2	56.481.0
Temmuz 1988	41.704.9	69.2	18.538.9	30.8	60.243.8
Ağustos 1988	42.241.6	69.1	18.874.5	30.9	61.116.1
Eylül 1988	47.962.5	70.4	20.207.1	29.6	68.169.6
Ekim 1988	53.168.5	70.2	22.531.6	29.8	75.700.1
Kasım 1988	59.110.6	70.7	24.537.5	29.3	83.648.1
Aralık 1988	48.415.3	66.0	24.954.1	34.0	73.369.4
Ocak 1989	48.005.8	64.3	26.649.7	35.7	74.655.5
Şubat 1989	43.061.7	58.4	30.702.1	41.6	73.763.8
Mart 1989	41.228.4	56.6	31.620.6	43.4	72.849.0
Nisan 1989	38.408.0	53.7	33.055.6	46.3	71.463.6
Mayıs 1989	34.147.6	49.7	34.545.5	50.3	68.693.1
Haziran 1989	37.732.8	51.5	35.487.9	48.5	73.220.7
Temmuz 1989	44.685.4	55.0	36.498.3	45.0	81.183.7
Ağustos 1989	37.708.6	50.1	37.493.9	49.9	75.202.5
Eylül 1989	40.785.9	51.1	38.950.5	48.8	79.736.4
Ekim 1989	45.637.9	52.2	41.794.2	47.8	87.432.1
Kasım 1989	56.023.2	54.3	47.178.1	45.7	103.201.3

Türk Lirası Mevduat artış hızı ile Plâsman artış hızının Aralık 1986 - Kasım 1989 dönemindeki karşılaştırması Tablo 9'da, İskonto Senetleri ve Bankalar Plâsmanlarının dökümü ve geçmiş dönemle karşılaştırması ise Tablo 10'da gösterilmiştir.

Plâsmanların sektörel dağılımında Kamu Kurum ve Kuruluşları, Tarım ve Şahsi ve Mesleki Borçlar sektörleri paylarındaki nisbi azalmalara karşı diğer sektörlerde artışlar gözlenmektedir.

Tablo 9

Milyon ₺

**Türk Lirası Mevduat Artış Hızı ile Toplam
Plasman Artış Hızının karşılaştırması**

	Toplam ₺ Mevduat	Bir önceki dönemle kar- şılaştırması %	Toplam Plasman	Bir önceki dönemle kar- şılaştırması %
Aralık 1986	62.671.3		43.998.7	
Aralık 1987	111.450.1	177.83	65.986.4	149.97
Ocak 1988	113.499.3	101.84	68.620.7	104.00
Şubat 1988	116.599.6	102.73	68.857.4	100.34
Mart 1988	123.610.9	106.01	68.087.6	98.88
Nisan 1988	128.201.9	103.71	69.898.8	102.66
Mayıs 1988	136.610.0	106.55	68.741.3	98.34
Haziran 1988	138.763.9	101.58	73.339.8	106.69
Temmuz 1988	145.964.0	105.19	73.527.0	100.26
Ağustos 1988	151.316.9	103.67	74.192.9	100.91
Eylül 1988	161.359.3	106.63	77.281.9	104.16
Ekim 1988	169.298.4	104.92	83.733.9	108.34
Kasım 1988	176.567.6	104.29	86.693.4	103.53
Aralık 1988	170.978.1	96.83	98.354.2	113.45
Ocak 1989	172.711.4	101.01	99.086.4	100.74
Şubat 1989	176.042.7	101.92	98.703.9	99.61
Mart 1989	179.923.4	102.20	106.515.3	107.91
Nisan 1989	186.393.1	103.59	111.905.4	105.06
Mayıs 1989	193.236.4	103.67	115.080.6	102.83
Haziran 1989	211.116.2	109.25	125.873.7	109.37
Temmuz 1989	229.588.4	108.74	124.395.1	98.82
Ağustos 1989	233.905.3	101.88	134.013.9	107.73
Eylül 1989	256.695.7	109.74	143.233.4	106.87
Ekim 1989	285.807.5	111.34	149.499.0	104.37
Kasım 1989	317.947.1	111.24	159.524.5	106.70

Tablo 10

**İskonto Senetleri ve Bankalar Plasmanlarının
Sektörel Bazda ve Geçmiş Dönemle Karşılaştırması**

	Milyon ₺			
	%	Aralık 1988 Miktar	%	Kasım 1989 Miktar
Kamu Kurum ve Kuruluşları	11.5	11.263.8	5.6	8.984.8
Tarım	16.5	16.251.3	13.1	20.883.1
İmalât Sanayii	3.8	3.695.2	4.5	7.103.2
Yük Taşımacılığı	0.4	446.6	1.2	1.849.8
Yurtiçi ve Yurtdışı Ticaret	44.1	43.425.3	49.2	78.489.7
Bina ve İnşaat	2.9	2.877.4	4.7	7.537.4
Turizm	1.8	1.751.7	4.9	7.879.4
Şahsi ve Mesleki Borçlar	12.8	12.584.1	11.9	18.981.8
İskonto senetleri	<u>6.2</u>	<u>6.058.8</u>	<u>4.9</u>	<u>7.815.3</u>
	<u>100.0</u>	<u>98.354.2</u>	<u>100.0</u>	<u>159.524.5</u>

Not: Kamu Kurum ve Kuruluşları kalemi karşısında gösterilen miktar Bankamızca çeşitli sektörlerdeki kamu kurum ve kuruluşlarına Hazine Kefaleti Karşılığı verilen avansları da içermektedir. (Bak. Tablo 2).

III. Bölüm

EKONOMİK GELİŞMELER

EKONOMİK GELİŞMELER

1. Üretim, İstihdam ve Fiyatlar

a) Üretim Artışı ve Kaynakların Kullanımı:

1987, 1988 ve 1989 yıllarında G.S.M.H.'nin dağılımı ve sektörel katma değerlerinin büyüme hızları Tablo 11'de cari üretici fiyatları ve Tablo 12'de sabit üretici fiyatları ile karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

1977 sabit fiyatlarıyla 1987'de 5684.1 milyon ₺ olan G.S.M.H. 1988'de 6084.0 milyon ₺'ye ulaşmış ve 1989'da 6576.9 milyon ₺ olarak gerçekleşeceği tahmin olunmaktadır. Bu itibarla sabit fiyatlarla büyüme hızı 1988'de %7 ve 1989'da %8.1 olarak görülmektedir.

Sabit üretici fiyatları ile hesaplanan 1987, 1988 ve 1989 yılları G.S.Y.I.H.'sının sektör paylarına göz attığımızda her üç yılda Kamu Hizmetlerinin %21.2, %20.0 ve %18.8 oranları ile ilk sırayı ve Ticaretin %18.7, %18.1 ve %18.2 oranları ile ikinci sırayı işgal ettiğini görürüz. 1987 ve 1988'de tarım %12.1 ve %12.1 oranları ile üçüncü sırada ve sanayi %11.4 ve %11.7 oranları ile dördüncü sırada görülmektedir. 1989'da Tarımın payı %11.7'ye düşerken Sanayinin payı %14.0'a yükselmiştir. Bunları %10.9, %11.6 ve %11.6 oranları ile Ulaştırma-Haberleşme sektörü izlemektedir.

Tablo 11

G.S.M.H.'nin Dağılımı ve Sektörel Katma Değerlerin Büyüme Hızları
(Cari üretici fiyatlarıyla Milyon TL)

Sektörler	1987	1988	1989*	Büyüme Hızı		Dağılım Yüzdesi		
				1987-1988	1988-1989*	1987	1988	1989*
1. Tarım	36.081.3	54.531.4	98.659.8	51.1	80.9	12.7	11.4	12.0
a) Çiftçilik	34.218.8	51.119.2	93.222.4	49.3	82.4	12.0	10.7	11.3
b) Ormancılık	195.3	258.9	343.3	32.6	32.6	0.1	0.1	0.1
c) Balıkçılık	1.667.3	3.153.3	5.094.1	89.1	61.5	0.6	0.6	0.6
2. Sanayi	32.572.3	53.479.6	124.031.1	64.2	131.9	11.5	11.2	15.0
a) Maden ve Taşocaklığı	2.330.8	3.693.4	6.907.3	58.5	87.0	0.8	0.8	0.8
b) İmalât Sanayi	26.204.6	42.082.5	102.159.7	60.6	142.8	9.3	8.8	12.4
c) Elektrik-su	4.036.9	7.703.7	14.964.1	90.8	94.2	1.4	1.6	1.8
3. İnşaat	22.685.6	32.709.6	48.687.0	44.2	48.8	8.0	6.8	5.9
4. Ticaret	66.584.4	112.418.9	193.109.4	68.8	71.8	23.5	23.5	23.4
a) Toptan ve perakente ticaret	51.468.5	84.780.4	138.696.5	64.7	63.6	18.2	17.7	16.8
b) Otelcilik ve lokantacılık	15.115.9	27.638.5	54.412.9	82.8	96.9	5.3	5.8	6.6
5. Ulaştırma - Haberleşme	20.449.5	37.050.9	57.970.9	81.2	56.5	7.2	7.7	7.0
6. Mali Müesseseler	13.198.6	30.009.1	50.008.2	127.4	66.6	4.6	6.3	6.1
7. Konut Gelirleri	8.170.8	13.290.9	17.354.8	62.7	30.6	2.9	2.8	2.1
8. Serbest Meslek ve Hizmetleri	15.318.6	25.157.2	44.619.7	64.2	77.4	5.4	5.2	5.4
9. Kamu Hizmetleri	47.160.5	77.626.1	127.162.7	64.6	63.8	16.6	16.2	15.4
	21.626.8	42.791.6	63.670.5	97.9	48.8	7.6	8.9	7.7
G.S.Y.L.H. (a.f.)	283.848.4	479.065.3	825.274.1	68.8	72.3	100.0	100.0	100.0
Net Dış Alem Faktör Geliri	5.258.0	6.782.9	9.900.0	29.0	46.0	1.9	1.4	1.2
G.S.M.H. (a.f.)	289.106.4	485.848.2	835.174.1	68.1	71.9	101.9	101.4	101.2

Kaynak: Devlet Planlama Örgütü

* Ön tahmin rakamlarıdır.

G.S.M.H.'nin Dağılımı ve Sektörel Katma Değerlerinin Büyüme Hızları
(1977 Üretici fiyatlarıyla Milyon TL)

Sektörler	Büyüme Hızı*			Dağılım Yüzdesi		
	1987	1988	1989*	1987	1988	1989*
1. Tarım	677.9	726.7	759.6	12.1	12.1	11.7
a) Çiftçilik	638.8	680.6	712.5	11.4	11.3	11.0
b) Ormancılık	4.4	5.0	5.7	0.1	0.1	0.1
c) Balıkçılık	34.7	41.1	41.4	0.6	0.7	0.6
2. Sanayi	634.4	700.1	913.7	11.4	11.7	14.0
a) Maden ve Taşocakçılığı	17.7	19.7	23.7	0.3	0.3	0.3
b) İmalât Sanayii	512.1	568.0	773.7	9.2	9.5	11.9
c) Elektrik ve Su	104.6	112.4	116.2	1.9	1.9	1.9
3. İnşaat	451.3	465.6	488.9	8.1	7.8	7.5
4. Ticaret	1.046.3	1.087.4	1.180.8	18.7	18.1	18.2
a) Toptan ve perakente Ticaret	933.4	950.8	1.035.0	16.7	15.8	15.9
b) Otelcilik ve Lokantacılık	112.9	136.6	145.8	2.0	2.3	2.3
5. Ulaştırma-Haberleşme	610.0	694.6	755.7	10.9	11.6	11.6
6. Malf Müesseseler	244.5	266.3	283.1	4.4	4.4	4.4
7. Konut Gelirleri	352.6	360.3	368.5	6.3	6.0	5.7
8. Serbest Meslek ve Hizmetler	201.1	214.2	237.0	3.6	3.5	3.6
9. Kamu Hizmetleri	1.181.2	1.197.8	1.219.9	21.2	20.0	18.8
İthalât Vergileri	181.4	286.1	291.7	3.3	4.8	4.5
G.S.Y.İ.H. (a.f)	5.580.7	5.999.1	6.498.9	100.0	100.0	100.0
Net Dış Alem Faktör Geliri	103.4	84.9	78.0	1.9	1.4	1.2
G.S.M.H. (a.f.)	5.684.1	6.084.0	6.576.9	101.9	101.4	101.2

* Ön tahmin rakamlarıdır.

Kaynak: Devlet Plânlama Örgütü

1988-1989 yıllarına ait Karşılaştırmalı Kaynaklar-Harcamalar Dengesi Tablo 13'tedir. Gayri Safi Milli Hasıla'nın Toplam Kaynaklar içindeki payı 1988'de %97.5 iken bu oran 1989'da %98.6'ya yükselmiş Dış açığın payı ise %2.5'ten %1.4'e düşmüştür. Böylece Toplam Kaynaklarda Yurtiçi Kaynaklar lehine bir gelişme olmuş ve dışa bağımlılık azalmıştır. 1988'de Toplam Kaynakların %16.9'u Yatırımlara ve %83.1'i Tüketime gitmiş olup 1989'da bu oranlar sıra ile %16.5 ve %83.5 olarak görülmektedir. Bu suretle Tüketimin payı artmış Yatırımların payı ise azalmıştır. Sabit sermaye yatırımlarında Kamunun payı %23.2'den %26.9'a yükselmiş Özel Sektörün payı ise %76.8'den %73.1'e düşmüştür. Toplam Tüketimde Kamunun payı %23.2'den %23.4'e yükselmiş, Özel sektörün payı ise %76.8'den %76.6'ya düşmüştür.

Tablo 13

Kaynaklar - Harcamalar Dengesi

Milyon TL

	1988*		1989**		Değişme %		GSMH'ya oranı	
	Cari fiyatlarla	Sabit fiyatlarla	Cari fiyatlarla	Sabit fiyatlarla	Cari	Sabit	1988	1989
I. TOPLAM KAYNAKLAR	498.303.6	6.240.0	846.989.9	6.669.9	70.0	6.9	102.6	101.4
(1) G.S.M.H. (a.f.)	485.848.2	6.084.0	835.174.1	6.576.9	71.9	8.1	100.0	100.0
(a) G.S.Y.I.H.	479.065.3	5.999.1	825.274.1	6.498.9	72.3	8.3	98.6	98.8
(b) Net Dış Alem Faktör Geliri	6.782.9	84.9	9.900.0	78.0	46.0	-8.1	1.4	1.2
(2) Dış Açık	12.455.4	156.0	11.815.8	93.0	-5.1	-40.4	2.6	1.4
II. TOPLAM YATIRIMLAR	83.974.4	1.051.6	139.422.9	1.097.9	66.0	4.4	17.3	16.7
(1) Sabit Sermaye	75.297.5	942.9	128.941.7	1.015.4	71.2	7.7	15.5	15.4
(a) Kamu	17.462.8	218.7	34.627.0	272.7	98.3	24.7	3.6	4.1
(b) Özel	57.834.7	724.2	94.314.7	742.7	63.1	2.6	11.9	11.3
(2) Stok Değişmeleri	8.676.9	108.7	10.481.2	82.5	20.8	-24.1	1.8	1.3
(a) Kamu	4.190.3	52.5	5.062.4	39.9	20.8	-24.0	0.9	0.6
(b) Özel	4.486.6	56.2	5.418.8	42.6	20.8	-24.2	0.9	0.7
III. TOPLAM TÜKETİM	414.329.2	5.188.4	707.567.0	5.572.0	70.8	7.4	85.3	84.7
(1) Kamu Tüketimi	95.975.7	1.201.8	165.388.0	1.302.4	72.3	8.4	19.8	19.8
(2) Özel Tüketim	318.353.5	3.986.6	542.179.0	4.269.6	70.3	7.1	65.5	64.9
IV. TOPLAM YURTIÇİ TASARRUFLARI	71.519.0	895.6	127.607.1	1.004.9	78.4	12.2	14.7	15.3

* Gerçekleşme
** Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Plânlama Örgütü

b) İstihdam

1987, 1988 ve 1989 yıllarında istihdamın sektörel dağılımı karşılaştırmalı olarak Tablo 14'te verilmiştir. Her üç yılda yaklaşık %30 payla Tarım birinci sırayı işgal etmekte bunu yaklaşık %22 payla Kamu Hizmetleri ve %10 payla Sanayi sektörü izlemektedir. Tarım ve Kamu Hizmetleri sektörleri düşüş trendi gösterirken Sanayi, Ticaret ve Serbest Meslek ve Hizmetler Sektörlerinde yükseliş göze çarpmaktadır.

1987'de 66212 olan çalışan nüfus, 1988'de 67733 ve 1989'da 69685'e yükselmiştir. Bu suretle işsizlik oranı 1987'de %1.8, 1988'de %1.3 ve 1989'da %0.9 olarak görülmektedir.

İstihdamın Sektörel Dağılımı ve Nüfus

S e k t ö r l e r	1987		1988		1989 (ön tahmin)	
	Sayı	Toplam Çalışan Nüfus Oranı %	Sayı	Toplam Çalışan Nüfus Oranı %	Sayı	Toplam Çalışan Nüfus Oranı %
1. Tarım	19780	29.9	19600	28.9	19345	27.8
2. Sanayi	6872	10.4	7127	10.5	7917	11.4
a) Madencilik ve Taşocakçılığı	-	-	-	-	-	-
b) İmalât Sanayii	5732	8.7	5960	8.8	6737	9.7
c) Elektrik-Su	1140	1.7	1167	1.7	1180	1.7
3. İnşaat	6750	10.2	6992	10.4	7254	10.4
4. Ticaret-Turizm	6015	9.1	6261	9.2	6526	9.4
a) Toptan ve Perakente ticaret	4651	7.0	4691	6.9	4880	7.0
b) Otelcilik Lokantacılık	1364	2.1	1570	2.3	1646	2.4
5. Ulaştırma-Haberleşme	4776	7.2	5232	7.7	5548	7.9
6. Mali Müesseseler	1663	2.5	1767	2.6	1845	2.6
7. Serbest Meslek ve Hizmetler	5261	7.9	5507	8.1	5927	8.5
8. Kamu Hizmetleri (KİT ve Belediyeler dahil)	15095	22.8	15247	22.6	15323	22.0
Toplam Çalışan Nüfus	66212	100.0	67733	100.0	69685	100.0
İşsiz Sayısı	1210		881		645*	
Toplam Nüfus	165035		167256		169272	

Kaynak: Devlet Plânlama Örgütü

* Ocak- Haziran ortalaması

c) Fiyat Hareketleri ve Ücretler

1986-1989 yılları ile 1990 yılının ilk iki ayındaki fiyat hareketleri karşılaştırılmalı olarak Tablo 15'de verilmiştir. Devlet Plânlama Örgütü'nce yeni bir tüketim harcamaları anketi yapılmış ve bu anket sonucu belirlenen eğilimlere göre ağırlıklı, yeni bir tüketim kalıbı hazırlanarak 1 Ocak 1988'den itibaren baz olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Hayat Pahalılığı 1984'de %70.72, 1985'de % 43.04, 1986'da %48.09 1987'de %43.01, 1988'de %62.57 ve 1989'da %51.81 olarak saptanmış olup bunun mal ve hizmet gruplarına göre dağılımı Tablo 16'da gösterilmektedir.

Yüksek enflasyonist ortamda maaş ve ücretlerin satın alma gücünü korumak düşüncesiyle 1983 yılından beri eşel mobil sistemi uygulanmaktadır. 1985 yılı sonuna kadar her dört ay sonundaki hayat pahalılığı artışı dikkate alınarak maaş ve ücretlere yansıtılan artışlar 1986 yılından itibaren her üç ay sonundahi duruma göre ayarlanmaya başlanmıştır.

Asgari ücret Saptama Komisyonunca alınan tavsiye kararları uyarınca asgari ücret,

1 Ocak 1987'den itibaren	ayda	90.000.-İL
1 Ocak 1988'den itibaren	ayda	121.000.-İL
1 Ocak 1989'dan itibaren	ayda	205.000.-İL
1 Ocak 1990'dan itibaren	ayda	340.500.-İL

olarak saptanmıştır.

Hayat Pahalılığı

	<u>1986</u> %	<u>1987</u> %	<u>1988</u> %	<u>1989</u> %	<u>1990</u> %
Ocak	7.10	3.18	8.08	5.71	6.44
Şubat	11.54	4.43	17.09	14.07	16.89
Mart	19.01	9.05	24.11	16.47	
Nisan	19.15	10.00	26.58	20.78	
Mayıs	20.69	11.35	28.53	24.09	
Haziran	21.07	17.12	31.45	25.17	
Temmuz	31.75	19.33	36.44	32.82	
Ağustos	36.47	19.77	44.73	40.43	
Eylül	36.68	24.43	48.11	41.73	
Ekim	38.81	34.54	53.54	43.97	
Kasım	41.48	38.40	57.86	47.98	
Aralık	48.09	43.01	62.57	51.81	

Kaynak: Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 16

**Hayat Pahalılığının Mal ve Hizmet Gruplarına
Göre Dağılımı**

	1984 %	1985 %	1986 %	1987 %
Yiyecek ve içecek	45.48	16.89	30.83	19.63
Ev ve ev masrafı	6.70	5.03	3.23	6.11
Giyim	5.53	12.34	7.74	7.68
İlaç ve Tıp	0.62	0.46	0.41	0.39
Eğitim	0.60	0.33	0.11	0.47
Taşıt	6.36	3.93	1.45	3.47
Hizmetler	1.32	1.25	1.34	0.79
Eğlence ve Okuma	0.93	0.35	0.92	0.66
Sigara	3.03	2.31	1.88	3.63
Şahsi Harcamalar	0.15	0.15	0.18	0.18
Toplam	<u>70.72</u>	<u>43.04</u>	<u>48.09</u>	<u>43.01</u>

1 Ocak 1988 den itibaren yeni döküm uygulanmıştır, şöyleki:

	1988 %	1989 %	1990 (Ocak-Şubat) %
Gıda	27.53	27.87	8.79
Giyim	5.57	5.66	2.46
Ev Eşyası	6.49	3.10	1.85
Sağlık ve Kişisel Bakım ile ilgili Harcamalar	3.36	2.21	0.05
Ulaştırma ve Haberleşme	9.62	6.96	0.48
Kültür, Eğitim ve Eğlence	4.78	1.66	1.48
Konut ve Konut ile ilgili Harcamalar	3.15	2.88	1.56
Sigara	2.07	1.47	0.22
Toplam	<u>62.57</u>	<u>51.81</u>	<u>16.89</u>

Kaynak: Devlet Plânlama Örgütü.

2. Mali ve Parasal Gelişmeler

a) Mali Gelişmeler

Bütçe harcamaları 1986'da 70.5 milyar ₺ 1987'de 106.1 milyar ₺ ve 1988'de 150.7 milyar ₺ olarak gerçekleşmiş, 1989 rakamı ise 271.6 milyar ₺ olarak tahmin edilmiştir. Bu harcamaların yerel gelir katkısında 1986'da 47.2, 1987'de %55.6 ve 1988'de %72.5 oranlarıyla, istikrarlı bir gelişme kaydedilmiştir. 1989'da cüzi bir düşüş göze çarpmaktadır. Yerel gelirleri G.S.M.H. ile karşılaştırdığımızda yerel gelirlerin G.S.M.H.'ya oranının 1987'de %24.4 ve 1988 ve 1989 yıllarında sıra ile %22.5 ve %21.9 olduğunu görürüz. (Tablo 17 ve 18).

1988 yılı sonu itibarıyla birikmiş bütçe açıkları 93.1 milyar ₺'na baliğ olmuştur. 1986 yılı sonuna kadar artış gösteren bütçe açıklarının 1987'den itibaren düşüşe geçtiği gözlenmektedir. (Tablo 19).

Bütçe açıklarına karşılık T.C. Ziraat Bankasından sağlanan krediler, faizler hariç 1987 yılı sonunda 55.9 milyar ₺ tutarındadır. 1987 yılından sonra T.C. Ziraat Bankasından borç alınmamış, bütçe açıkları iç borçlanmalarla karşılanmıştır. (Tablo 20).

Tablo 17

G.S.M.H. ile Karşılaştırmalı Bütçe Analizi

1986 - 1990

Milyar TL

	1986	1987	1988	1989 (Tahmin)	1990
	Gerçekleşme G.S.M.H. Yüzdesi	Gerçekleşme G.S.M.H. Yüzdesi	Gerçekleşme G.S.M.H. Yüzdesi	Gerçekleşme G.S.M.H. Yüzdesi	Gerçekleşme (2 aylık)
I. Bütçe Yerel Gelirleri	33.3	59.0	109.2	183.1	38.5
1. Vergi Gelirleri	26.3	48.2	90.7	150.5	32.6
a) Dolaysız Vergiler	14.5	26.2	47.2	78.2	16.6
b) Dolaylı Vergiler	11.8	22.0	43.5	72.3	16.0
2. Diğer Gelirler	7.0	10.8	18.5	32.6	5.9
II. Bütçe Giderleri	70.5	106.1	150.7	271.6	59.8
1. Cari Giderler	58.0	83.9	131.1	227.5	55.1
a) Personel Giderleri	27.7	39.0	65.7	110.1	23.3
b) Diğer Cari Giderler	4.8	6.9	10.2	22.7	66.8
c) Transferler	25.5	38.0	55.2	94.7	25.0
- Sosyal	15.5	25.3	38.7	68.8	
- Diğer	10.0	12.7	16.5	25.9	
2. Savunma Giderleri	5.0	6.0	8.6	14.2	3.3
3. Yatırımlar	7.5	16.2	11.0	29.9	1.4
III. Dış Yardım ve Borçlanmalar	37.2	47.1	42.0	88.5	21.3
- Dış Yardımlar		26.9	22.1	40.5	2.9
- Borçlanmalar (Açık)		20.2	19.4	48.0	18.4

Not: G.S.M.H. 1986 195.1
1987 289.1
1988 485.8
1989 835.2 (ön tahmin)

Kaynak: Ekonomi ve Maliye Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 18

Karşılaştırmalı Bütçe Özeti
1986 - 1990

Milyar TL

	1986	1987	1988	1989	1990
	Gerçek- leşme %	Gerçek- leşme %	Gerçek- leşme %	Gerçek- leşme (Tahmin) %	Gerçek- leşme (2 aylık) %
Bütçe Finansmanı					
Yerel Kaynaklar	33.3	59.0	109.2	183.1	38.5
Dış Yardım	37.2	26.9	22.1	40.5	2.9
Borçlanma		20.2	19.4	48.0	18.4
	70.5	106.1	150.7	271.6	59.8
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Cari Harcamalar	58.0	83.9	131.1	227.5	55.1
Savunma Harcamaları	5.0	6.0	8.6	14.2	3.3
Yatırım Harcamaları	7.5	16.2	11.0	29.9	1.4
	70.5	106.1	150.7	271.6	59.8
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Not: Ankara'da ödenen yatırım harcamaları yukarıdaki rakamlara dahil edilmemiştir.

Tablo 19

Yıllar İtibariyle Bütçe Açıkları

	Milyar ₺	
	<u>Bütçe Açığı</u>	<u>G.S.M.H. Yüzdesi</u>
1975 yılı açığı	0.1	8.6
1976 yılı açığı	0.2	5.8
1977 yılı açığı	0.3	7.2
1978 yılı açığı	0.3	5.5
1979 yılı açığı	0.7	7.8
1980 yılı açığı	1.5	8.8
1981 yılı açığı	2.0	8.3
1982 yılı açığı	2.9	8.3
1983 yılı açığı	3.7	7.9
1984 yılı açığı	6.8	9.2
1985 yılı açığı	12.5	9.9
1986 yılı açığı	22.6	11.6
1987 yılı açığı	20.2	7.0
1988 yılı açığı	19.4	4.0
1988 sonu birikmiş bütçe açığı	93.1	

Kaynak: Ekonomi ve Maliye Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 20

T.C. Ziraat Bankasından sağlanan Kredilerin
(faizler hariç) yıllar itibariyle dökümü

	Milyar TL
1975	0.1
1976	0.1
1977	0.1
1978	0.3
1979	0.4
1980	1.4
1981	2.0
1982	3.0
1983	5.3
1984	6.4
1985	8.8
1986	18.0
1987	10.0
1988	-
	<u>55.9</u>

Kaynak: Ekonomi ve Maliye Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

b) Parasal Gelişmeler

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Ekonomik İşbirliği Protokolünün Para, Kambiyo, Bankacılık Bölümü altında yer alan maddeler peyder pey uygulama alanına konulmaktadır.

26/1987 sayılı Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bankalar (Değişiklik) Yasası 1 Haziran 1987, 35/1987 sayılı yeni Merkez Bankası Yasası 26 Haziran 1987 ve 22/1987 sayılı Para ve Kambiyo İşleri (Değişiklik) Yasası ise 1 Kasım 1987 tarihinden itibaren yürürlüğe konmuştur. 22/1987 sayılı yasa ile değişik şekliyle 38/1982 sayılı Para ve Kambiyo İşleri Yasası altında verilen yetkilere dayanılarak Bakanlar Kurulunca yapılan Para ve Kambiyo İşleri Tüzüğü de 2 Kasım 1987 tarih ve 116 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak aynı gün yürürlüğe girmiştir. Böylece öngörülen yeni düzenlemeler için gerekli alt yapı hazırlanmış bulunmaktadır.

3. Ticaret, Pazarlama ve Ödemeler Dengesi

a) Ticaret ve Pazarlama

Toptan ve perakente ticaret K.K.T.C. ekonomisinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Bu sektörden doğan katma değer cari fiyatlarla 1987'de 51468.5 milyon ₺ ve 1988'de 84.780.4 milyon ₺ olarak gerçekleşmiş, 1989'da ise 138.696.5 milyon ₺ olarak tahmin edilmektedir. İstihdam açısından bakıldığında toptan ve perakente ticaret sektöründe çalışanlar 1987'de 4651 ve 1988'de 4691 olarak saptanmış, 1989'da ise 4880 tahmin olunmuştur. Bu suretle kişi başına katma değer 1987'de 11.1 milyon ₺ , 1988'de 18.1 milyon ₺ ve 1989'da 28.4 milyon ₺ şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 21 incelendiğinde 1981-1989 yılları itibariyle dışalımın %41-49 arasındaki bölümünün Türkiye'den ve %51-59 arasındaki bölümünün diğer ülkelere, dış satımın ise %12-22 arasındaki bölümünün Türkiye'ye %78-88 arasındaki bölümünün ise diğer ülkelere yapıldığını görürüz.

Dışalımımızda Türkiye birinci sırayı alırken onu Birleşik Krallık, Birleşik Krallık dışındaki Avrupa Ortak Pazar Ülkeleri ve Uzak Doğu Ülkeleri izlemiş, dışsatımlarımızda ise en büyük pay Birleşik Krallığa daha sonra Türkiye ve diğer Avrupa Ortak Pazar Ülkelerine gitmiştir. (Tablo 22)

Tarım ürünleri dışsatımlarımızın %56 ile %78 arasında değişen bir oranını oluştururken %22 ile %43 arasında değişen bir oranı da sanayi ürünlerinden oluşmuştur. Dışalımda ise yaklaşık %10 tarımsal ürünlere karşılık %90 sanayi ve mineral ürünleri görülmektedir. (Tablo 23 ve 24).

Dış ticaret açığımız dolar bazında yılda 166 milyon ABD \$'na yükselmiştir. 1979-1989 döneminde dışsatımın dışalım karşılama oranının %23 ve %47 arasında değiştiği görülmektedir. (Tablo 25).

Dış ticaretimizin gelişmesinde ulaşım ve haberleşme en büyük etkenlerdendir. Politik ve ekonomik nedenlerle K.K.T.C. deniz ve hava limanlarına uluslararası ticarete mevcut koşulların gerektirdiği şekilde düzenli uçak ve gemi seferleri yapılamamaktadır. Dış dünya ile haberleşme imkânlarımız da arzu edilen düzeyde değildir. Bütün bunlara karşın çok sayıda yabancı ülke ile ticari ilişkiler tesis edilmiş olup durumun iyileştirilmesi yönünde çalışmalar sürdürülmektedir.

Tablo 21

K.K.T.C.'nin Türkiye ve Diğer Ülkelerle olan Dış Ticareti
1981 - 1989

Yıllar	Dış Alım			Dış Satım			Milyon ABD \$
	Türkiye %	Diğer Ülkeler	Toplam	Türkiye %	Diğer Ülkeler	Toplam	
1981	44.2	59.9	104.1	7.1	29.8	36.9	
1982	49.5	70.4	119.9	7.3	32.2	39.5	
1983	65.3	80.0	145.3	6.5	34.2	40.7	
1984	61.5	74.8	136.3	8.4	30.4	38.8	
1985	65.1	77.9	143.0	5.4	40.9	46.3	
1986	70.1	83.1	153.2	7.7	44.3	52.0	
1987	94.3	126.7	221.0	7.9	47.2	55.1	
1988	101.9	116.2	218.1	6.3	46.1	52.4	
1989 (Ocak- Eylül)	90.6	92.7	183.3	7.2	34.5	41.7	

Kaynak: Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
Devlet Planlama Örgütü

Tablo 22

Ülkeler İtibariyle Dış Ticaret
1986 - 1989

Milyon ABD \$

Ülkeler	1986		1987		1988		1989 (Ocak-Eylül)	
	Dış alım Değer	% Dış satım Değer	Dış alım Değer	% Dış satım Değer	Dış alım Değer	% Dış satım Değer	Dış alım Değer	% Dış satım Değer
I. Türkiye	70.1	45.8	94.9	42.9	101.9	46.7	90.6	49.4
II. Diğer Ülkeler	83.1	54.2	126.1	57.1	116.2	53.3	92.7	50.6
1. Birleşik Krallık	22.7	14.8	31.3	14.2	32.6	15.0	28.8	15.7
2. Diğer AET ülkeleri	28.6	18.7	40.8	18.5	31.7	14.5	29.2	15.9
3. Orta Doğu İslâm Ülkeleri	1.7	1.1	3.3	1.5	5.1	2.3	3.1	1.7
4. Uzak Doğu Ülkeleri	15.8	10.3	33.8	15.3	24.9	11.4	18.8	10.3
5. Diğer	14.3	9.3	16.9	7.6	21.9	10.1	12.8	7.0
Toplam	153.2	100.0	221.0	100.0	218.1	100.0	183.3	100.0
		52.0	55.1	100.0	52.4	100.0	41.7	100.0

Kaynak : Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 23

Dışsatımın Yapısı
1985 - 1989

Grup	Milyon ABD \$					
	1985	1986	1987	1988	1989 Ocak-Mart	%
1. Tarım Ürünleri	35.9	36.9	31.1	29.4	13.2	76.3
a) Narenciye	29.9	28.5	22.5	23.9	11.4	65.9
b) Patates	2.6	3.8	2.3	2.4	-	-
c) Canlı Hayvanlar	2.3	2.3	1.8	0.8	-	-
d) Diğer Tarım Ürünleri	1.1	2.3	4.5	2.3	1.8	10.4
2. Sanayi Ürünleri	10.3	14.7	23.5	22.6	4.1	23.7
a) İşlenmiş Tarım	3.9	4.9	6.9	3.9	2.4	13.9
b) Diğer Sanayi Ürünleri	6.4	9.8	16.6	18.7	1.7	9,8
3. Mineraller	0.1	0.4	0.5	0.4	-	-
TOPLAM	46.3	52.0	55.1	52.4	17.3	100.0

Kaynak: Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 24

Mal Gruplarına Göre Dış Alım
1985 - 1989

Milyon ABD \$

G r u p	1986				1987				1988		1989 (Ocak-Mart)	
		%		%		%		%		%		%
1. Yiyecek ve Canlı Hayvan	16.1	10.5	19.7	8.9	19.9	9.1	4.5	8.3				
2. İçkiler ve Tütün	7.3	4.8	12.5	5.7	10.8	5.0	2.7	5.0				
3. Yakıttan gayri yanmayan hammadde	3.3	2.1	3.5	1.6	5.4	2.5	1.1	2.0				
4. Mineral yakıtlar, yağlayıcı madde ve ilgili olanlar	11.3	7.4	18.2	8.2	20.1	9.2	3.7	6.9				
5. Hayvan ve Sebze yağları	1.0	0.6	1.4	0.6	1.8	0.8	0.1	0.2				
6. Kimyevi Maddeler	13.2	8.6	15.7	7.1	15.9	7.3	3.8	7.0				
7. Hammaddesine göre tasnif edilenler	49.3	32.2	64.8	29.3	66.3	30.4	17.6	32.5				
8. Makine ve Nakliye Araçları	37.8	24.7	65.6	29.7	57.0	26.1	15.3	28.3				
9. Çeşitli Mamuller	13.9	9.1	19.6	8.9	20.9	9.6	5.3	9.8				
TOPLAM	153.2	100.0	221.0	100.0	218.1	100.0	54.1	100.0				

Kaynak: Ticaret ve Sanayi Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 25

Dış Ticaret
1979-1989

Milyon ABD \$

Yıllar	Dış Alım	Dış Satım	Açık	Dışsatımın Dışalımı Karşılama Oranı
1979	90.8	35.8	55.0	%39.4
1980	94.4	44.5	49.9	%47.1
1981	104.1	36.9	67.2	%35.4
1982	119.9	39.5	80.4	%32.9
1983	145.3	41.0	104.3	%28.2
1984	135.6	38.4	97.2	%28.3
1985	141.7	45.8	95.9	%32.3
1986	153.2	52.0	101.2	%33.9
1987	221.0	55.1	165.9	%24.9
1988	218.1	52.4	165.7	%24.0
1989 (Ocak-Eylül)	183.3	41.7	141.6	%22.7

b) Ödemeler Dengesi.

1987, 1988, 1989 yıllarında ticaret açığı, 166-169 milyon ABD doları dolaylarında seyretmiştir.

Genelde dışsatımlarımız dışalımımızın yüzde 31'ini karşılayabilmiştir. 1979-1989 dönemi dış ticaretini gösteren tablo 25 incelendiğinde en iyi performansın, ihracatın, ithalâtın %47.1'ini karşıladığı 1980 Yılı'nda, en kötü performansın ise ithalâtın sadece %24.0'ünü karşılayabildiği 1988 Yılı'nda olduğu görülür.

Görünmeyen işlemlerde Turizmin katkısı 1987'de 103.5 milyon ABD dolarından 1988'de 118.0 milyon ABD dolarına yükselmiş ve 1989'da 126.8 milyon ABD dolarına ulaşacağı tahmin olunmaktadır. Diğer görünmeyenlerin de katkısıyla Cari İşlemler Dengesindeki açık 1987 Yılı'ndaki 20.7 milyon ABD dolarından 1988 Yılı'nda 8.8 milyon ABD Dolarına düşmüş ve bu açığın 1989 yılında 5.4. milyon ABD dolarına ineceği tahmin olunmuştur. 1989 Yılı'nda K.K.T.C.'ye gelen turist sayısı 274073 rakamı ile en yüksek düzeydedir. Bunun %78.3'ü Türkiye'den %21.7'si ise diğer ülkelerdendir.

Diğer görünmeyen işlemler kalemi yurt dışından gelen havale, Türk Barış Gücünün Kıbrıs'taki harcamaları ve Birleşmiş Milletler Barış Gücü ve İngiliz Üs Bölgesinde çalışanların kazançlarından sivil uçak kiralanması için yapılan ödemeler, yabancı ülkelerde okuyan öğrencilerin masrafları, yabancı ülkelerde tedavi olanların harcamaları ve Hükümet görevlileri ile dış temsilciliklerin harcamaları çıktıktan sonra kalan miktarı göstermektedir.

Tablo 26

Ödemeler Dengesi

	Milyon ABD \$			Değişme %	
	1987	1988	1989*	1987-88	1988-89*
I. Cari İşlemler					
A. Dış Ticaret					
1. Dışsatım	55.1	52.4	57.0	-4.9	8.8
2. Dışsalım	221.0	218.1	225.5	-1.3	3.4
Dış Ticaret Dengesi	-165.9	-165.7	-168.5	-0.1	1.7
B. Görünmeyen İşlemler					
1. Turizm (net)	103.5	118.0	126.8	14.0	7.5
2. Diğer Görünmeyenler (net)	41.7	38.9	36.3	-6.7	-6.7
Görünmeyen İşlemler Dengesi	145.2	156.9	163.1	8.1	4.0
Cari İşlemler Dengesi	-20.7	-8.8	-5.4	-57.5	-38.6
II. Sermaye Hareketleri					
1. TC Yardım ve Kredileri	35.5	10.9	16.1	-69.3	47.7
2. Diğer Dış Yardımlar	8.3	5.8	3.5	-30.1	-39.7
3. Bedelsiz Dışsalım	63.9	61.9	62.6	-3.1	1.1
4. Kısa Vadeli Diğer Sermaye Hareketleri	-63.9	-40.4	-38.6	-36.8	-9.4
Sermaye Hareketleri Dengesi	43.8	38.2	43.6	-12.8	14.1
Genel Denge	23.1	29.4	38.2	27.3	29.9
III. Rezerv Hareketleri (- Artış +Azalış)	-26.2	-33.0	-39.5	26.0	20.0
IV. Net Hata ve Noksan	3.1	3.6	1.4		

* Gerçekleşme Tahmini

Kaynak: Devlet Plânlama Örgütü

Tablo 27

**Türkiye ve Diğer Ülkelerden Gelen Turistler
1978-1989**

Yıllar	T.C.den Turist	% Payı	Diğer Ülkelerden Turist	% Payı	Toplam
1978	104738	92.8	8172	7.2	112910
1979	95115	87.7	13286	12.3	108401
1980	69808	82.6	14703	17.4	84511
1981	62660	80.2	15474	19.8	78134
1982	65018	74.2	20611	25.8	87629
1983	78467	79.3	20467	20.7	98934
1984	93413	82.4	19905	17.6	113318
1985	103791	83.0	21284	17.0	125075
1986	107064	80.0	26766	20.0	133830
1987	147965	80.3	36372	19.7	184337
1988	173599	75.6	55907	24.4	229506
1989	214566	78.3	59507	21.7	274073

Kaynak: Ulaştırma Bayındırlık ve Turizm Bakanlığı
Devlet Plânlama Örgütü

IV. Bölüm

MERKEZ BANKASININ YILLIK HESAPLARI

Tablo 28

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI'NIN
31.12.1989 TARİHLİ BİLANÇOSU

Milyon ₺

AKTİF	1989 Aralık	1988 Aralık	PASİF	1989 Aralık	1988 Aralık
Döner Değerler (1)	201.367.0	137.938.6	Hazine Cari Hesabı (5)	48.300.4	48.404.8
Krediler (2)	21.026.3	14.506.4	Mevduat (6)	69.531.8	42.942.4
Bina ve Teçhizat (3)	763.0	729.7	Mevduat Munzam Kar.(7)	75.448.5	43.280.7
Diğer Aktifler (4)	2.719.1	1.278.5	Fonlar (8)	7.573.2	3.105.3
			Diğer Pasifler (9)	976.6	4.912.2
			Öz Kaynaklar (10)	24.044.9	11.807.8
	225.875.4	154.453.2		225.875.4	154.453.2

HESAPLAR HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Milyon ₺

	<u>1989</u> <u>Aralık</u>	<u>1988</u> <u>Aralık</u>
(1) DÖNER DEĞERLER		
Kasa	6.592.0	5.172.3
Altın Kasası	-	3.3
Efektif Deposu	14.751.4	9.601.2
(Dolar karşılıkları 31.12.88'de 5.295.703 31.12.89'da 6.388.478 ABD Dolarıdır)		
Hariçteki Bankalar (₺)	4.566.7	3.332.8
Hariçteki Bankalar (Yabancı Para)	175.456.9	119.829.0
(Dolar karşılıkları 31.12.88'de 66.093.608 31.12.89'da 75.986.279 ABD Dolarıdır)		
	<u>201.367.0</u>	<u>137.938.6</u>
(2) KREDİLER		
Hazine Kef. Haiz Bonolar Üzerine Avans	12.950.8	11.263.7
İhracat Senetleri Üzerine Avans	88.9	152.4
Küçük Sanat Erbabı Senetleri Üzerine Avans	2.288.8	1.265.9
Ticaret Senetleri Üzerine Avans	445.6	384.5
Sanayi senetleri Üzerine Avans	2.028.2	970.8
Tarım Senetleri Üzerine Avans	286.8	152.8
Turizm Senetleri Üzerine Avans	2.937.2	316.3
	<u>21.026.3</u>	<u>14.506.4</u>
(3) BİNA VE TEÇHİZAT		
Teçhizat	174.2	105.5
Eksi: Amortisman	46.7	30.1
	127.5	75.4
Bina	678.7	677.1
Eksi: Amortisman	43.2	22.8
	635.5	654.3
	<u>763.0</u>	<u>729.7</u>
(4) DİĞER AKTİFLER		
Muvakkat Borçlular	2.698.3	1.261.9
İlk Tesis Giderleri	-	9.5
Eksi: Amortisman	-	9.3
	-	0.2
	20.8	16.4
Kırtasiye ve Matbua Deposu	<u>2.719.1</u>	<u>1.278.5</u>

	<u>1989</u> <u>Aralık</u>	<u>1988</u> <u>Aralık</u>
(5) HAZİNE CARİ HESABI	<u>48.300.4</u>	<u>48.404.18</u>
<p>Bu kalem Hazine Cari Hesabı başlığı altında yer alan hesapların bakiyesini göstermektedir. Maliye Bakanlığının 8.4.87 tarih ve 36/79-54/87 sayılı kararı ile Döviz İstikrar ve Fiyat İstikrar fonları hesapları Hazine Cari Hesabı bünyesine alınmıştır. 31.12.1989 tarihi itibarıyla Döviz İstikrar Fonunda 90.917.988.501.-₺ Fiyat İstikrar Fonunda ise 22.174.459.199.-₺ mevcuttur.</p>		
(6) MEVDUATLAR		
Türk Parası	33.908.7	15.395.0
Yabancı Parası	<u>35.623.1</u>	<u>27.547.4</u>
	<u>69.531.8</u>	<u>42.942.4</u>
(7) MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARI		
<p>Bankalararası mevduat hariç, tüm Bankaların ₺ mevduatlarının %15'i ile Döviz Tevdiat ve mevduatlarının %20'sinin Merkez Bankasına yatırılacağı hakkında 35/1987 sayılı Yasanın 24. maddesi uyarınca yatırılan miktarları gösterir.</p>		
	<u>75.448.5</u>	<u>43.280.7</u>
(8) FONLAR		
Faiz Farkı Fonu	7.134.2	2.878.9
Turizm Geliştirme ve Tanıtma Fonu	439.0	26.4
Kıbrıs Türk Elektrik Kurumu	-	200.0
	<u>7.573.2</u>	<u>3.105.3</u>
(9) DİĞER PASİFLER		
<p>Muvakkat Alacaklılar ₺ ve Kby. ile Alacaklı Transitar Hesabını gösterir.</p>		
	<u>976.6</u>	-
(10) ÖZ KAYNAKLAR		
Sermaye		2.000.0
İhtiyatlar		6.930.3
Sigorta Fonu		<u>2.877.5</u>
	11.807.8	<u>11.807.8</u>
1.1.88-30.6.88 devresi kârı	5.562.0	
Sigorta Fonu	5.901.3	
K.K.T.C. Merkez Bankası Fonları	<u>773.8</u>	
	<u>24.044.9</u>	

	1989 1.1.89-31.12.89	1988 1.1.88-31.12.88
(11) PERSONEL GİDERLERİ		
Yönetim Kurulu Maaşları	61.4	38.3
Personel -		
Maaşlar (Asli maaş - Mem. Öd. + H.P.)	570.5	294.0
Emekli Sandığı	100.0	565.0
Diğer	79.0	76.7
	<u>749.5</u>	<u>935.7</u>
	<u>810.9</u>	<u>974.0</u>
(12) İDARİ GİDERLER		
Sigorta	6.002.1	597.5
Kıymet Yollama Giderleri	140.7	116.2
Kırtasiye, Matbu	28.5	15.2
Telex, Telefon	10.5	6.6
Diğer	49.5	13.5
	<u>6.231.3</u>	<u>749.0</u>
(13) VERİLEN FAİZLER		
Banka Mevduatları	3.593.0	1.900.8
Mevduat Munzam Karşılıkları	5.424.5	3.009.9
Döviz Hesapları	1.925.1	1.016.0
	<u>10.942.6</u>	<u>5.926.7</u>
(14) ALINAN FAİZLER		
Dış Muhabirler	18.421.7	10.397.6
Yerel Faizler	7.474.5	5.039.8
	<u>25.896.2</u>	<u>15.437.4</u>
(15) ALINAN KOMİSYONLAR		
Yabancı para	408.8	215.7
Türk Lirası	307.0	159.7
	<u>715.8</u>	<u>375.4</u>

V. Bölüm

BANKACILIK İSTATİSTİKLERİ

BANKACILIK İSTATİSTİKLERİ

Müteakip sayfalardaki tablolar aşağıda listesi verilen bankaların verilerinden derlenmiştir.

K.K.T.C. Merkez Bankası

T.C. Ziraat Bankası

Türk Bankası Ltd.

Türkiye İş Bankası A.Ş.

K.T. Kooperatif Merkez Bankası Ltd.

K. Kredi Bankası Ltd.

Türkiye Halk Bankası A.Ş.

K. Vakıflar Bankası Ltd.

K. Ticaret Bankası Ltd.

K. Endüstri Bankası Ltd.

K. Faisal İslam Bankası Ltd.

Asbank Ltd. (Haziran 1986 tarihinden itibaren faaliyete başlamıştır)

Akdeniz Garanti Bankası Ltd. (Mart 1989 tarihinden itibaren faaliyete başlamıştır)

Tablo 30

BANKALARIN AKTIF ÖZETLERİ

Tarih	Milyon TL								
	Kasa	Merkez Bankası Bakiyesi	Dahili Bankalar Bakiyesi	Harici Bankalar Bakiyesi	Yatırımlar	İskonto Senetleri	Avans ve Krediler	Diger Aktifler	Aktifler Toplamı
1984									
Aralık	1.032.2	4.462.5	3.469.5	15.631.9	85.8	736.1	36.305.9	24.955.9	86.679.8
1985									
Aralık	1.539.8	5.275.5	4.776.4	19.730.8	90.3	2.122.2	56.884.3	24.587.5	115.006.8
1986									
Aralık	2.377.5	13.994.7	2.735.2	35.944.5	193.4	4.217.3	41.903.0	28.655.1	130.020.7
1987									
Aralık	4.968.5	31.081.1	4.587.3	67.468.6	881.2	3.821.8	48.909.6	57.978.5	219.696.6
1988									
Aralık	8.894.7	72.046.7	3.070.3	132.361.5	1.042.8	6.058.8	86.552.1	113.310.2	423.337.1
1989									
Ocak	7.926.3	67.949.7	2.849.7	126.793.9	1.123.9	6.082.4	86.649.9	129.373.5	428.749.3
Şubat	8.727.2	70.547.8	3.826.0	133.954.5	1.123.9	5.634.3	88.901.6	132.166.8	444.882.1
Mart	10.672.7	67.012.7	6.924.7	153.402.8	1.124.9	6.062.5	97.471.5	135.326.4	477.998.2
Nisan	8.833.1	76.999.3	5.709.0	152.703.5	1.124.9	7.018.4	105.402.7	148.607.3	506.398.2
Mayıs	9.767.0	72.938.0	4.805.2	160.335.1	1.254.3	6.773.6	109.814.9	155.972.8	521.660.9
Haziran	9.494.0	81.861.2	6.416.9	164.848.2	1.499.5	8.323.2	122.324.9	168.655.7	563.423.6
Temmuz	12.969.7	81.055.3	5.414.3	179.920.7	1.530.1	7.901.8	124.176.2	165.700.9	578.669.0
Ağustos	12.930.2	87.797.1	5.245.1	184.149.0	1.545.4	7.781.6	130.691.0	175.465.2	605.604.6
Eylül	9.686.9	101.913.4	5.669.3	195.824.4	1.545.4	8.266.5	139.889.9	177.568.5	640.364.3
Ekim	10.815.0	97.221.5	5.962.2	205.964.5	1.545.4	8.609.9	148.122.8	198.084.3	676.325.6
Kasım	9.699.9	98.978.6	4.418.5	208.896.6	1.545.4	7.815.3	156.140.2	201.095.4	688.589.9

Not: 1- Yukarıdaki tabloya K.K.T.C. Merkez Bankası rakamları dahil edilmemiştir.

2- K.K.T.C.'ye Ziraat Bankası'nın dış kaynak niteliğinde ve kamu kredisi şeklinde sağlanan toplam kredi miktarı, yerel banka plasmanlarının daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlamak amacıyla, Aralık 1986'dan itibaren bu liste amaçları için T.C. Ziraat Bankası bilançosundan ihraç edilmiştir. Ocak 1989'dan itibaren ise söz konusu kısıtlı ihraç işleminin uygulanması mümkün görülmediğinden T.C. Ziraat Bankası rakamları tümüyle liste dışı bırakılmıştır.

Tablo 31

BANKALARIN PASIF ÖZETLERİ

Milyon TL

Tarih	Sermaye ve İhtiyatlar	İlk Talep	Küçük Tasarruf	Vadeli Mevduat	Merkez Bankasına Borçlar	Dahili Bankalar Alacak Bakiyesi	Ödenecek Senetler	Diğer Pasifler	Pasifler Toplamı
<u>1984</u>									
Aralık	5.515.6	7.975.3	3.426.1	9.550.3	6.3	3.088.4	110.9	57.006.9	86.679.8
<u>1985</u>									
Aralık	8.289.7	9.269.7	2.160.4	16.251.9	251.7	1.018.5	93.1	77.671.8	115.006.8
		M E V D U A T							
<u>1986</u>									
Aralık	10.950.8		65.280.7		1.116.1	2.231.3	32.9	50.408.9	130.020.7
<u>1987</u>									
Aralık	17.745.3		139.438.5		1.265.4	3.687.2	807.4	56.752.8	219.696.6
<u>1988</u>									
Aralık	34.099.7		256.764.0		2.748.2	4.428.6	338.8	124.957.8	423.337.1
<u>1989</u>									
Ocak	46.451.6		245.768.5		2.841.1	4.890.9	321.6	128.475.6	428.749.3
Şubat	44.223.0		253.828.3		3.920.8	5.236.3	555.9	137.117.8	444.882.1
Mart	45.989.4		271.254.4		4.765.5	7.562.0	329.6	148.097.3	477.998.2
Nisan	46.404.4		283.402.0		5.069.7	6.828.2	1.015.2	163.678.7	506.398.2
Mayıs	47.230.8		299.389.1		4.985.8	6.693.5	1.090.0	162.271.7	521.660.9
Haziran	54.100.6		311.684.5		5.568.0	7.768.4	925.5	183.376.6	563.423.6
Temmuz	54.523.3		331.977.5		5.458.3	7.243.2	311.2	179.155.5	578.669.0
Ağustos	54.666.4		345.690.2		5.538.5	7.324.8	644.7	191.740.0	605.604.6
Eylül	54.769.4		368.927.5		5.866.8	8.221.1	390.7	202.188.8	640.364.3
Ekim	54.794.0		393.828.8		6.220.9	9.614.4	1.459.2	210.408.3	676.325.6
Kasım	55.072.4		412.318.9		6.238.3	8.064.0	2.972.8	203.923.5	688.589.9

Not: 1- Yukarıdaki tabloya K.K.T.C. Merkez Bankası rakamları dahil edilmemiştir.

2- K.K.T.C.'ye T.C. Ziraat Bankasının dış kaynak niteliğinde ve kamu kredisi şeklinde sağlanan toplam kredi miktarı yerel banka plasmanlarının daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlamak amacıyla, Aralık 1986'dan itibaren bu liste amaçları için T.C. Ziraat Bankası bilançosundan ihraç edilmiştir. Ocak 1989'dan itibaren ise söz konusu kısıtlı ihraç işleminin uygulanması mümkün görülmediğinden T.C.Ziraat Bankası rakamları tümüyle liste dışı bırakılmıştır.

Tablo 32

İSKONTO SENETLERİ VE BANKALAR PLASMANLARININ SEKTÖREL DAĞILIMI

Tarih	Kamu Kurum ve Kuruluşları	Tarım	Taşocak-cılığı	İmalât Sanayii	Yük Taşıma-cılığı	Yurt içi ve Yurt dışı Ticaret	Bina ve İnşaat	Turizm	Şahsi ve Mesleki Borçlar	Milyon TL	
										İskonto	Toplam
<u>1984</u>											
Aralık	26.169.1	3.434.9	4.5	470.7	137.9	4.285.7	660.6	95.7	2.047.6	617.3	37.924.0
<u>1985</u>											
Aralık	46.761.2	5.274.2	2.5	801.4	172.6	6.258.0	676.4	122.7	3.448.7	1.882.9	65.400.6
<u>1986</u>											
Aralık	11.107.4	6.670.5	36.4	1.971.1	250.6	14.516.3	1.011.5	185.4	4.032.2	4.217.3	43.998.7
<u>1987</u>											
Aralık	11.354.6	9.306.8	0.0	2.601.1	274.1	27.984.1	2.103.2	589.2	7.951.5	3.821.3	65.986.4
<u>1988</u>											
Aralık	11.263.8	16.251.3	0.0	3.695.2	446.6	43.425.3	2.877.4	1.751.7	12.584.1	6.058.8	98.354.2
<u>1989</u>											
Ocak	11.563.7	16.284.4	0.0	3.089.7	596.9	43.656.1	2.823.0	2.765.8	12.224.4	6.082.4	99.086.4
Şubat	10.584.7	14.785.2	0.0	3.276.6	799.7	45.184.9	2.848.8	2.791.9	12.797.8	5.634.3	98.703.9
Mart	10.784.7	16.562.2	0.0	3.723.5	1.147.8	49.454.7	3.199.1	2.220.5	13.360.3	6.062.5	106.515.3
Nisan	8.760.3	17.694.5	0.0	3.535.6	1.195.1	54.245.1	3.450.7	2.468.8	13.536.9	7.018.4	111.905.4
Mayıs	8.735.8	16.318.1	0.0	3.750.1	1.673.8	55.444.9	3.471.0	4.845.6	14.067.7	6.773.6	115.080.6
Haziran	8.011.2	20.629.2	0.0	7.229.3	1.425.8	55.268.2	3.805.8	4.850.7	16.330.3	8.323.2	125.873.7
Temmuz	5.386.7	19.750.6	0.0	4.386.0	1.490.2	59.207.7	4.848.5	4.229.0	17.194.6	7.901.8	124.395.1
Ağustos	9.262.3	19.722.1	0.0	5.548.3	1.735.5	64.089.0	4.893.7	3.248.6	17.732.7	7.781.7	134.013.9
Eylül	9.137.8	18.688.3	0.0	6.714.2	1.810.9	69.405.3	5.290.2	4.635.4	19.284.8	8.266.5	143.233.4
Ekim	9.984.7	22.408.6	0.0	6.421.0	1.964.0	71.416.9	5.577.9	6.292.5	17.823.5	8.609.9	149.499.0
Kasım	8.984.8	20.883.1	0.0	7.103.2	1.849.8	78.489.7	7.537.4	7.879.4	18.981.8	7.815.3	159.524.5

Not: K.K.T.C.'ye T.C. Ziraat Bankası'na dış kaynak niteliğinde ve kamu kredisi şeklinde sağlanan toplam kredi miktarı yerel banka plasmanlarının daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlamak amacıyla, Aralık 1986'dan itibaren bu lis-te amaçları için T.C. Ziraat Bankası bilançosundan ihraç edilmiştir.

Tablo 33 İSKONTO SENETLERİ VE BANKALAR PLASMANLARININ SEKTÖREL YÜZDE (%) DAĞILIMI

Tarih	Kamu Kurum ve Kuruluşları	Tarım	Taşocak- cılığ	İmalât Sanayii	Yük Taşımacı- lığı	Yurt içi ve Yurt dışı Ticaret	Bina ve İnşaat	Turizm	Şahsi ve Mesleki Borçlar	İskonto Senet- leri	Toplam
<u>1984</u>											
Aralık	69.00	9.06	0.01	1.24	0.37	11.30	1.74	0.25	5.40	1.60	100.0
<u>1985</u>											
Aralık	71.50	8.07	0.00	1.23	0.26	9.57	1.03	0.19	5.27	2.88	100.0
<u>1986</u>											
Aralık	25.25	15.16	0.08	4.48	0.57	32.99	2.30	0.42	9.16	9.59	100.0
<u>1987</u>											
Aralık	17.21	14.10	0.00	3.94	0.42	42.41	3.19	0.89	12.05	5.79	100.0
<u>1988</u>											
Aralık	11.45	16.52	0.00	3.76	0.45	44.15	2.93	1.78	12.80	6.16	100.0
<u>1989</u>											
Ocak	11.67	16.57	0.00	3.12	0.60	44.06	2.85	2.79	12.34	6.14	100.0
Şubat	10.72	14.98	0.00	3.32	0.81	45.78	2.89	2.83	12.96	5.71	100.0
Mart	10.13	15.55	0.00	3.50	1.08	46.43	3.00	2.08	12.54	5.69	100.0
Nisan	7.83	15.81	0.00	3.16	1.07	48.47	3.08	2.21	12.10	6.27	100.0
Mayıs	7.59	14.18	0.00	3.26	1.45	48.18	3.02	4.21	12.22	5.89	100.0
Haziran	6.37	16.39	0.00	5.74	1.13	43.91	3.02	3.86	12.97	6.61	100.0
Temmuz	4.33	15.88	0.00	3.52	1.20	47.60	3.90	3.40	13.82	6.35	100.0
Ağustos	6.91	14.72	0.00	4.14	1.30	47.82	3.65	2.42	13.23	5.81	100.0
Eylül	6.38	13.05	0.00	4.69	1.26	48.66	3.69	3.24	13.46	5.77	100.0
Ekim	6.01	14.99	0.00	4.30	1.31	47.77	3.73	4.21	11.92	5.76	100.0
Kasım	5.63	13.09	0.00	4.45	1.16	49.20	4.73	4.94	11.90	4.90	100.0

Not: K.K.T.C.'ye T.C. Ziraat Bankası'nca dış kaynak niteliğinde ve Kamu Kredisi şeklinde sağlanan toplam kredi miktarı yerel banka plasmanlarının daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlamak amacıyla, Aralık 1986'dan itibaren bu liste amaçları için T.C. Ziraat Bankası Bilançosundan ihraç edilmiştir.

Tablo 34

BANKALAR TÜRK PARASI MEVDUATLARININ NİTELİĞİNE GÖRE ANALİZİ

Tarih	Milyon İL		
	Resmi Mevduat	Ticari Mevduat	Tasarruf Mevduatı
			Toplam Mevduat
<u>1984</u>			
Aralık	12.202.6	1.866.7	12.379.5
<u>1985</u>			26.448.8
Aralık	21.815.4	3.023.6	16.079.2
<u>1986</u>			40.918.2
Aralık	27.565.7	8.169.3	26.936.3
<u>1987</u>			62.671.3
Aralık	49.057.3	9.812.0	52.580.8
<u>1988</u>			111.450.1
Aralık	73.369.4	16.044.4	81.564.3
<u>1989</u>			170.978.1
Ocak	74.655.5	16.713.6	81.342.3
Şubat	73.763.8	18.154.3	84.124.6
Mart	72.849.0	19.831.4	87.243.0
Nisan	71.463.6	19.914.4	95.015.1
Mayıs	68.693.1	21.692.1	102.851.2
Haziran	73.220.7	24.636.4	113.259.1
Temmuz	81.183.7	25.214.8	123.189.9
Ağustos	75.202.5	24.871.2	133.831.6
Eylül	79.736.3	26.086.3	150.873.1
Ekim	87.432.0	26.482.5	171.893.0
Kasım	103.201.3	25.465.6	189.280.2

VI. Bölüm

TABLULARIN LİSTESİ

TABLULARIN LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1 Avans ve Reeskont İşlemleri	14
" 2 Avans ve Reeskont Borç Bakiyeleri	15
" 3 Devletin Kur Hesabında Tutulan Dövizin ABD Doları Karşılığı Olarak Dökümü	19
" 4 Bankaların, Bankalar Kurundan Tuttuğu Dövizin ABD Doları Karşılığı Olarak Dökümü	22
" 5 Döviz Rezervlerinin Artış Hızı	25
" 6 Döviz Tevdiat ve Döviz Mevduat Hesaplarının Cins ve Vadelerine Göre Dökümü	29
" 7 Türk Lirası Mevduatın Artış Hızı	31
" 8 K.K.T.C. Merkez Bankası ve Diğer Bankalar Nezdinde Resmî Mevduat	34
" 9 Türk Lirası Mevduat Artış Hızı ile Toplam Plasman Artış Hızının Karşılaştırması	36
" 10 İskonto Senetleri ve Banka Plasmanlarının Dökümü ve Geçmiş Dönemle Karşılaştırması	37
" 11 GSMH'nin Dağılımı ve Sektörel Katma Değerlerin Büyüme Hızları (cari üretici fiyatlarıyla)	41
" 12 GSMH'nin Dağılımı ve Sektörel Katma Değerlerin Büyüme Hızları (sabit üretici fiyatlarıyla)	42
" 13 Kaynaklar - Harcamalar Dengesi	44
" 14 İstihdamın Sektörel Dağılımı ve Nüfus	46
" 15 Hayat Pahalılığı	48
" 16 Hayat Pahalılığının Mal ve Hizmet Gruplarına Göre Dağılımı	49
" 17 GSMH ile Karşılaştırmalı Bütçe Analizi	51
" 18 Karşılaştırmalı Bütçe Özeti	52
" 19 Yıllar İtibarıyla Bütçe Açıkları	53
" 20 T.C. Ziraat Bankası'ndan Sağlanan Kredilerin (faiz hariç) yıllar itibarıyla Döküm	54
" 21 K.K.T.C.'nin Türkiye ve Diğer Ülkelerle Olan Dış Ticareti	57
" 22 Ülkeler İtibarıyla Dış Ticaret	58
" 23 Dışsatımın Yapısı	59
" 24 Mal Gruplarına Göre Dışalım	60
" 25 Dış Ticaret	61
" 26 Ödemeler Dengesi	63
" 27 Türkiye ve Diğer Ülkelerden Gelen Turistler	64
" 28 K.K.T.C. Merkez Bankası'nın Bilânçosu	66

ölo 29	K.K.T.C. Merkez Bankası'nın Kâr ve Zarar Hesabı	67
" 30	Bankaların Aktif Özetleri	73
" 31	Bankaların Pasif Özetleri	74
" 32	İskonto Senetleri ve Bankalar Plasmanlarının Sektörel Dağılımı	75
" 33	İskonto Senetleri ve Bankalar Plasmanlarının Sektörel Yüzde (%) Dağılımı	76
" 34	Bankalar Türk Parası Mevduatlarının Niteliğine Göre Analizi	77
" 35	Bankalar Türk Parası Mevduatlarının Vadelerine Göre Analizi	78

